

Directa

periodisme cooperatiu per la transformació social

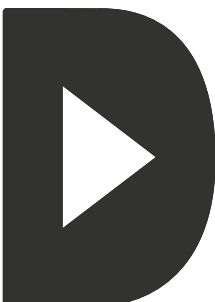
Núm. 494 del 19/2 al 3/3 de 2020 2,5 €

Volar sense destí

L'increment de vols al Prat i Son Sant Joan dispararà
les emissions de gasos d'efecte hivernacle,
incomplint els acords de la Cimera del Clima

pàg. 4-11

Directa

periodisme cooperatiu
per la transformació social

EDITA
La Directa SCCL
Riera d'Escuder, 38, Nau 1, Planta 1
08028 Barcelona
Tel: 935 270 982
Mòbil: 661 493 117
directa@directa.cat
www.directa.cat
DIPÒSIT LEGAL: B 16982-2016

Aquesta publicació intenta escriure amb un llenguatge no racista, no sexista i no androcèntric. La DIRECTA no comparteix necessàriament les idees expressades als articles d'opinió.

- QUI SOM?**
A fons
Jesús Rodríguez
Miralls
Gemma Garcia | miralls@directa.cat
Cruïlla
Laia Mas i Guille Larios | cruilla@directa.cat
Impressions
Laia Alsina, Ekaitz Garate i Albert Alexandre | impressions@directa.cat
Roda el món
Oriol Andrés i Joan Mas | internacional@directa.cat
Expressions
Clara Macau i Elena G. Ruiz | expressions@directa.cat
La indirecta
Àlex Romaguera i Mariana Cantero
L'espina
Carlos Villafranca | espina@directa.cat
Fotografia
Víctor Serri | fotografia@directa.cat
Il·lustració
Roser Pineda i Esther Aguilà | il.lustracio@directa.cat
Correcció
Èlia Olivan | correccio@directa.cat
Edició
Jesús Rodríguez | edicio@directa.cat
Disseny gràfic i compaginació
Pau Fabregat | disseny@directa.cat
Projecte gràfic
Lola Fernández, Gerard Casadevall, Diego Muñoz i Pau Fabregat
Coordinació web
Eloi Latorre, David Bou, Gemma Garcia i Maties Lorente
Coordinació País Valencià
Ester Fayos | paisvalencia@directa.cat
Audiovisuals
Sònia Calvó i Marta Pérez | audiovisuals@directa.cat
Administració i subscripcions
Ester Mora | administracio@directa.cat
Difusió
Estel·la Marcos | directa@directa.cat
Publicitat i distribució
Paula Rodríguez | publicitat@directa.cat
Gestió web
Talaïos Koop.

NUCLIS TERRITORIALS I MITJANS COL·LABORADORS:
Osona ('El Setembre'), Lluçanès ('La Rella'), Maresme, el Camp, Terres de Ponent, Castelló, València, les Illes i Catalunya Nord. El Salto, La Marea, Pikara, Argia, Ahötsa, Soberania Alimentaria i AraiInfo

CONTACTES:
General directa@directa.cat
Redacció Barcelona redaccio@directa.cat
Redacció València paisvalencia@directa.cat
Subscripcions subscripcions@directa.cat
Distribució distribucio@directa.cat

PORTADA: VICTOR SERRI I PAU FABREGAT

FE D'ERRADES: En el reportatge de la secció 'A Fons' del número 493 es deia de manera incorrecta que el rei Joan Carles I va viure a Friburg (Alemanya) i havia de dir Friburg (Suïssa).

La DIRECTA enguany ha rebut dues subvencions de la Generalitat de Catalunya, que representen un 5% del seu pressupost. Per això hem de posar el seu logotip.

SUMARI

A FONS

4-11

Volar sense destí
Els projectes d'increment de la capacitat de vol dels aeroports de Palma i Barcelona xoquen frontalment amb les polítiques de reducció dels gasos d'efecte hivernacle. Les plataformes que s'hi oposen plantaran batalla. Un reportatge de Tomeu Mesquida, Ester Fayos i Jesús Rodríguez, amb fotos de Víctor Serri i infografia de Pau Fabregat.

MIRALLS

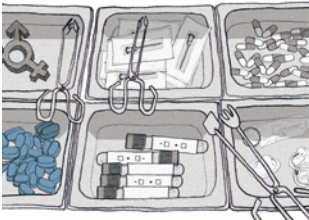
12-15

Entrevista a César Rendueles
El professor de sociologia posa en dubte la capacitat transformadora de les noves tecnologies i dissectiona el capitalisme que ens ha tocat viure amb una mirada afilada i pedagògica. Preguntes d'Albert Alexandre i fotos de Sira Esclasans.

IMPRESSIONS

16-18

Com combatre millor el VIH
Debat entre Montse Pineda Lorenzo, de Creación Positiva, i Alejandro Bertó, d'Adhara-Sevilla Checkpoint. Il·lustració d'Esther Aguilà.

Esperpèntic, no?
Opinió de Marcel Nos i il·lustració d'Emma Casadevall.

CRUÏLLA

19-21

Alternatives que donen llum
En resposta al sistema elèctric espanyol, controlat per l'oligopoli de cinc multinacionals, al llarg dels darrers anys han proliferat projectes d'energia comunitària i cooperatives d'energia sostenible. Un reportatge d'Ester Fayos.

RODA EL MÓN

22-26

Atzucac a les portes d'Europa
El govern grec pretén construir camps tancats per a refugiades a les illes de l'Egeu. Per Berta Camprubí.

El risc del periodisme a Mèxic
Un reportatge de Pau González, Laia Martínez i Dolores Mendo.

Algèria: any u de la revolució
L'anàlisi de Marc Granell i Dausà

EXPRESSIONS

27-31

L'Holocaust en la literatura
Des de la ficció i el relat testimonial, novel·les inèdites i reedicions d'obres cabdals plantegen crítiques a relats oficials que mai han fet prou justícia a les víctimes. Un reportatge d'Albert Postils.

En alguna cantonada, algú
Un relat d'Eloi Latorre il·lustrat per Mercè Moreno.

INDIRECTA

32

Entrevista a Diomma Dramé
Àlex Romaguera conversa amb la periodista senegalesa sobre els centenars d'adolescents que cada any marxen de l'Àfrica en direcció a una Europa que han somiat poderosa i idíl·lica. Amb fotografia de Roser Gamonal.

2020

Una assemblea general per agafar impuls

El 13 de febrer es va celebrar a la Lleialtat Santsenca l'Assemblea General Extraordinària de la cooperativa La Directa SCCL, amb una quarantena d'assistents. Es van aprovar els comptes de l'exercici 2020, que preveuen un increment dels ingressos nets per subscripcions, 230.000 euros, que representen més del 70% del pressupost. En relació amb el pla de treball, es va consolidar l'aposta per la investigació, per una major representació territorial i de gènere i per les cures i la cohesió interna del col·lectiu. També es van exposar els pros i contres d'una major professionalització, en un projecte mixt que suma el múscul de l'equip de treball i l'ànima del periodisme militant.

Potenciar el
multiformat

Garantir la
representació
dels diversos
territoris dels
Països Catalans als
continguts del web
i del paper

Reimpulsar
la comissió
de cures

Dotar la
cooperativa
d'equip fotogràfic
i audiovisual
per fer-ne un ús
col·lectiu

Oferir més
avantatges per
a subscriptores

Millorar les dinàmiques
relacionals i de treball
entre les sòcies

Posar en
valor el fet
d'anunciar-se
a la Directa

Arribar a
les 3.300
subscripcions
a finals d'any

Intercooperar amb
altres col·lectius i
entitats estratègiques

Elaborar
més i millors
reportatges
audiovisuals

Reforçar la investigació i
disposar d'eines d'informació
empresarial, cadastral i del
registre de la propietat

Garantir paritat en les autories
dels continguts (gràfics, escrits i
audiovisuals) al web i al paper

Crear avantatges exclusius per
a sòcies a través d'un carnet

VOLS I NO VOLS

L'ampliació dels aeroports de Barcelona i Palma impulsada pel govern espanyol en aliança amb diversos fons especulatius dilapida les polítiques de reducció dels gasos d'efecte hivernacle

L'entorn natural de la llacuna de la Ricarda desapareixerà si s'amplia la pista 3 del Prat. Actualment s'hi accedeix per una passarel·la envoltada de tanques / VÍCTOR SERRI

Jesús Rodríguez | @albertmartnez
Tomeu Mesquida | @thunderbir

Pedro Sánchez i Pablo Iglesias rubricaven el 30 de desembre de 2019 el document “Coalició progressista. Un nou acord per a Espanya”, on s'estableix el marc d'actuació i les prioritats del govern PSOE-Podem. Cinquanta pàgines i onze apartats, el tercer dels quals sota el títol “lluitar contra el canvi climàtic”. Sorprenentment, el document no inclou cap mesura amb relació a les emissions de CO₂ de l'actual model aeroportuari i, de fet, no hi apareixen ni tan sols les paraules “aeroport” o “avió”. A la pàgina 28 es fa referència, molt de passada, a la societat mercantil Aena, definint-la com una “empresa pública” que incorporarà “un programa de digitalització”. Res més. L'absència programàtica contrasta amb la certesa científica que el 8% de les emissions mundials de gasos d'efecte hivernacle prové directament de l'activitat turística. D'aquesta part del pastís de l'escalfament global, el transport n'és responsable del 75%, i més de la meitat dels contaminants emesos per la mobilitat del turisme tenen l'origen en la combustió del querosè que propulsa els avions. I no és estrany que hi passessin de puntetes. En direcció oposada a les recomanacions i directrius de l'acord de París i de la Cimera del Clima celebrada recentment a Madrid, la direcció d'Aena preveu un creixement de la capacitat d'arribada

i enlairament de vols als aeroports de Son Sant Joan (Palma) i del Prat (Barcelona), així com de la infraestructura aeroportuària destinada al turisme i al transport de mercaderies. Els 52,6 milions de passatgers que van transitar l'any 2019 pels antics terrenys agrícoles i forestals del delta del Llobregat passarien a 70 milions en només una dècada, i en el cas de Palma, un cop sobrepassat el llindar de 30 milions, s'encaminarien als 40 en l'horitzó del 2030. Si creix el nombre d'aterratges i enlairaments, també creixeran les emissions de gasos d'efecte hivernacle. Però els projectes d'ampliació, a diferència de dècades passades, tindran oposició; no seran una desfilada triomfal.

Entitats veïnals i mediambientals d'ambdós territoris ja alcen la veu i es comencen a organitzar. A Catalunya sumen forces entorn de la plataforma Zeroport, que agrupa l'oposició a les ampliacions del port i l'aeroport de la capital catalana, pels seus impactes en la fauna, la flora, la qualitat de l'aire, la salut i la sostenibilitat de l'àrea metropolitana. A les Illes s'agrupen en la Plataforma Contra l'Ampliació de l'Aeroport de Palma i advoquen per un canvi de model que no porti Mallorca “al límit”. Per a Margalida Ramis, de GOB Mallorca, “hi ha una qüestió fonamental: si es declara l'emergència climàtica a escala estatal, autonòmica i local, el plantejament o els instruments de gestió de les

El Prat aspira a rebre 70 milions de passatgeres i Son Sant Joan pretén acollir-ne 34 milions cada any

El 49% d'accions d'Aena són en mans de fons voltor i entitats bancàries, que pressionen per augmentar beneficis

infraestructures haurien de ser aturats i revisats a partir d'aquestes declaracions d'emergència". En un sentit similar s'expressa Maria Garcia, de Zeroport i activista d'Ecologistes en Acció: "En un escenari d'emergència climàtica, hem de reduir els vols curts i els creuers en un primer pas, per aconseguir finalment eliminar-los. És urgent un canvi radical del sistema energètic i de transport".

El Blackstone del transport aeri

La ciutadania habitualment pot identificar qui és responsable públic de les reformes o les ampliacions dels aeroports: càrrecs electes del Ministeri de Foment espanyol, dels governs català o balear o dels ajuntaments de Barcelona o Palma. Els actors privats proven de situar-se sempre més a l'ombra. Els processos de privatització d'organismes com Aena o ADIF han fet que el sector privat hagi adquirit el 49% de l'accionariat de la societat que controla el trànsit aeri espanyol.

Maurici Lucena, mà dreta del ministre Miguel Sebastian durant el govern Zapatero i exdiputat del Parlament de Catalunya -sempre apadrinat per Carme Chacón-, n'és l'actual president per designació socialista, però comparteix consell d'administració amb alguns dels fons d'inversió internacionals més voraçs. Al seu costat s'asseu Christopher Hohn (amb un 11% de les accions),

administrador del fons britànic The Children's Investment Fund Management, que -segons proclama als seus estatuts- té l'objectiu d'erradicar malalties i pobresa infantil, lluitar contra l'extensió del VIH i ajudar a fer front al canvi climàtic. Sí, ho heu llegit bé. A la pràctica, però, va estar involucrat en la fallida especulativa del banc neerlandès ABN AMRO i va invertir en centrals nuclears al Japó. Un 3% del capital d'Aena és de BlackRock Inc., gestora d'inversions nord-americana fundada per alguns dels creadors del fons immobiliari Blackstone. En llenguatge planer: un fons voltor especialitzat, entre d'altres, en el sector del transport aeri. També hi trobem la tercera gestora de fons de pensions més important del món, Capital Research and Management Company, amb un 3,3% i tentacles a Bankia, Agbar, Endesa i Abertis. Completa l'organigrama dels grans accionistes el 4,4% del Deutsche Bank.

La trajectòria de Lucena, però, sintonitza prou amb el perfil dels seus actuals companys de viatge. Als 44 anys, ha ostentat càrrecs en 45 societats mercantils, entre les quals destaquen la vicepresidència de l'empresa pública del sector militar ISDEFE (Enginyeria de Sistemes per a la Defensa d'Espanya, vinculada al Ministeri de Defensa espanyol) i la presidència del consell de l'Agència Espacial Europea. També va ser conseller de »

QUI MANA ALS AEROPORTS?

» cinc societats immobiliàries del Banc Sabadell i apoderat del fons d'inversió Neotec Capital Riesgo. Malgrat criticar-la quan Mariano Rajoy controlava Aena, la política de repartiment de dividends des de l'arribada de Lucena s'ha mantingut: un 80% dels beneficis es reparteixen entre l'accionariat. El benefici net de l'any 2018 va ser de 1.327 milions d'euros.

Lucena, a més, va fitxar com a conseller l'exlíder d'Unió Democràtica Josep Antoni Duran i Lleida, coincidint en el temps amb l'acord entre Miquel Iceta (PSC) i Ramon Espadaler (Units per Avançar) a les llistes electorals del 2017 al Parlament de Catalunya. A la taula del consell d'administració

Maurici Lucena negocia les ampliacions amb les institucions de Mallorca, Barcelonès i Baix Llobregat

En el cas del Prat, ja s'han licitat els projectes arquitectònics de la terminal Satèl·lit i del complex AirCity

també trobem noms i cognoms de la categoria de portes giratòries: l'exalcalde de Barcelona Jordi Hereu i l'exministre del PP Josep Piqué. El president de Freixenet José Luis Bonet o el propietari de la cadena hotelera Hotusa Amancio López Seijas hi representen alguns dels lobbys del món del turisme. Tots ells reben retribucions mínimes anuals que van dels 12.000 als 74.000 euros.

Centres comercials i hotels

L'objectiu d'augmentar beneficis no només es vol aconseguir amb el lliure mercat de vols i pistes, sinó també amb la pernoctació, els àpats, els vehicles de lloguer, els objectes de luxe i qualsevol altre servei a disposició de la clientela turística. De fet, els ingressos comercials d'Aena són els que van tenir un major creixement en l'exercici 2018: van pujar un 13% i van superar els 251 milions d'euros.

És per això que la fita d'incrementar l'arribada de vols va lligada als plans immobiliaris, a la creació de complexos comercials aeroportuaris. En el cas del Prat, la superfície a urbanitzar és una anella de terrenys rústics i forestals que sumen 195 hectàrees -uns 400 camps de futbol-, que se situen entre la façana nord de la terminal B i la terminal corporativa i el nucli urbà del Prat de Llobregat. Matolls, camins de terra i palmeres encara sobreviuen malgrat el permanent brunzit de fons dels motors i les intermitents bafarades d'aire amb fortor de combustible cremat. S'hi volen alçar hotels, restaurants, centres comercials, centres de negoci, oficines per a les aerolínes... El que l'exministre de Foment Íñigo de la

Serna va anomenar una "ciutat aeroportuària", que dos anys enrere va batejar com a AirCity.

Per definir el projecte, Aena ha contractat Josep Miquel Abad -amb una adjudicació de 120.000 euros-, exconseller delegat del Comitè Olímpic Organitzador de Barcelona 92 que ara dirigeix la consultora More Action. Abad, als anys vuitanta, va ser tinent d'alcalde d'Urbanisme de l'Ajuntament de Barcelona i militant del PSUC. Després d'abandonar la filiació comunista, va presidir la territorial catalana d'El Corte Inglés i va fitxar pel grup Planeta i Vueling. Entre les seves fites biogràfiques trobem la creació de la controvertida unitat d'antiavalots de la Guàrdia Urbana de Barcelona.

Maurici Lucena
President d'Aena
Exdiputat del PSC

Conseller en representació de l'entitat financera Deutsche Bank

Christopher Hohn
Administrador del fons The Children Investment

Conseller en representació del fons d'inversió BlackRock

Josep Antoni Duran i Lleida
Expresident d'Unió

Jordi Hereu
Exalcalde de Barcelona (PSC)

Josep Piqué
Expresident del PP de Catalunya i de Vueling

José Luis Bonet
President del Grup Freixenet

Amancio López Seijas
President de la cadena Hotusa

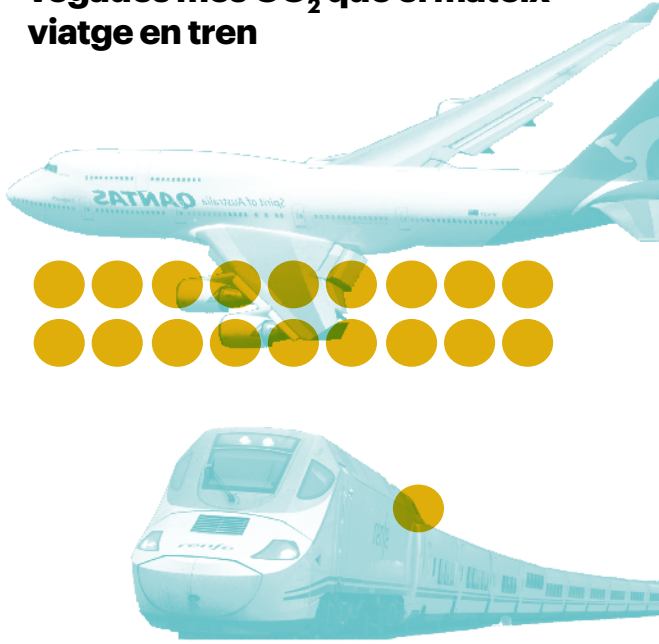
Silenci: negociacions en marxa

Després que transcendissin les veus d'oposició als projectes d'ampliació, Aena ha optat per la prudència. El seu gabinet de premsa ha explicat, amb relació al projecte d'ampliació del Prat, que no emetrà cap comunicat "fins que no hagi finalitzat la ronda de contactes que el president Maurici Lucena està fent amb els alcaldes de la zona". Josep Velasco, de la plataforma Prou Soroll, va explicar el 13 de febrer en roda de premsa que en les reunions que Lucena i la directora del Prat, Sonia Corrochano, han tingut i tindran amb els ajuntaments "s'utilitzarà l'esquer dels llocs de treball i el de la recaptació de l'impost de béns immobles". A més, va advertir que l'objectiu d'arribar als 70 milions de passatgeres

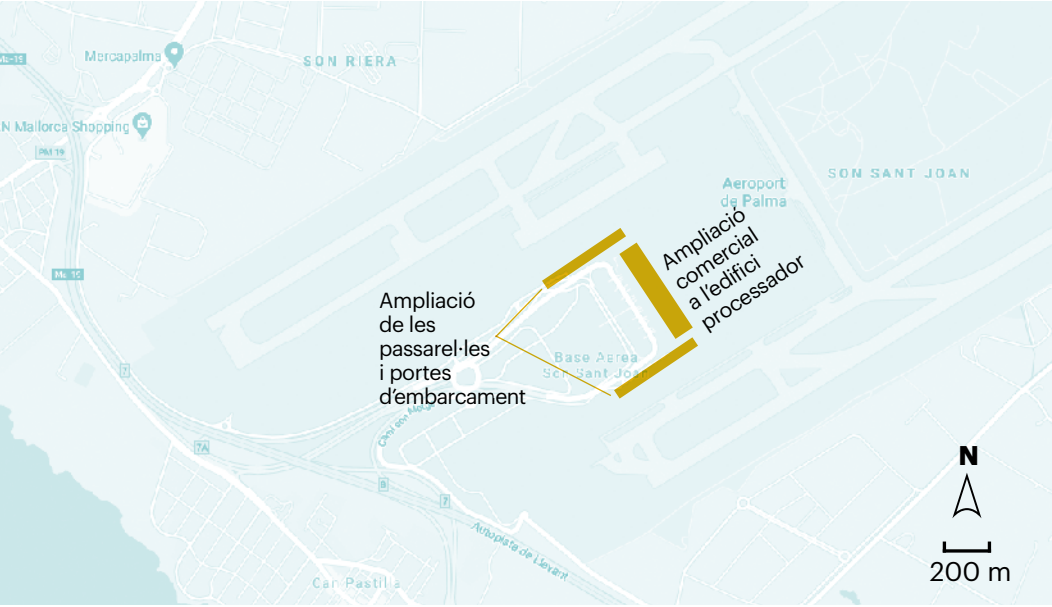
EL PRAT

Un viatge en avió genera 18 vegades més CO₂ que el mateix viatge en tren

SON SANT JOAN

Un vol intercontinental emet 3 tones de CO₂ per passatgera. Amb cada tona de CO₂ desapareixen 3 metres cúbics de gel àrtic

/ PAU FABREGAT

es pot aconseguir mitjançant un sistema de “pistes independents” que suposaria més impacte sonor sobre la població de Gavà, Viladecans i Castelldefels. L'altra opció seria allargar la tercera pista, amb la irreversible destrucció de la llacuna de la Ricarda, un paratge natural protegit, amb una rica biodiversitat de peixos i aus, integrat a la Xarxa Natura 2000. Jose García, membre de l'entitat ecologista Depana, denuncia que “es volen saltar que la llacuna és una zona d'alt valor mediambiental. Argumenten que es va fer amb extracció d'àrids, i us puc assegurar que és mentida. No diuen més mentides perquè no parlen més”. L'activista ecologista, però, preveu una llarga batalla: “L'any 2004 no teníem prou coneixement tècnic, jurídic i científic per defen-

Des de la plataforma Zeroport s'adverteix que la batalla contra l'ampliació del Prat serà tan intensa com la d'Eurovegas

sar-nos, ara sí. Que es vagin preparant perquè això serà una batalla semblant a la d'Eurovegas”. Per la seva banda, Jaume Osete, de l'entitat Rebel·lió o Extinció - Barcelona, interpel·la Jaume Collboni (primer tinent d'alcalde de Barcelona), Damià Calvet (conseller de Territori i Sostenibilitat) i Quim Torra (president de la Generalitat), i els pregunta: “Com poden explicar als seus fills que l'ampliació de l'aeroport o el port entren dins dels criteris de reducció d'emissions de CO₂?”. L'increment de vols previst també necessitaria una nova terminal, batejada com a Satèl·lit, però que ocuparia una gran superfície, en els terrenys que envolten la torre de control. Un túnel la connectaria amb la T1. El projecte arquitectònic d'aquesta obra s'ha adjudicat per 12,65 »

» milions d'euros al consorci Prointec-One Works, una filial d'Indra associada a una firma italiana amb seu a Madrid. En dissonància amb la posició del seu soci Collboni, l'alcalde de Barcelona, Ada Colau, aposta per una reducció dels vols de curta distància, optant per l'alta velocitat ferroviària en trajectes inferiors als mil quilòmetres.

Vacances que escalfen el planeta

Arreu del món s'està articulant un moviment que aposta per la reducció de l'ús de l'avió. En els últims mesos, la xarxa Stay Grounded ('Queda't a terra') ha fet sinèrgies, per raons òbvies, amb les entitats Fridays for Future i Rebel·lió o Extinció, totes elles alertadores del camí sense retorn que suposarà mantenir o incrementar les emissions de gasos d'efecte hivernacle. La xarxa va néixer l'any 2016 amb la coordinació de diverses plataformes locals d'oposició a la construcció o ampliació d'aeroports a Viena, Londres, Ciutat de Mèxic, Istanbul, Sidney o la ZAD del nord-oest

Els grups locals
contra nous
aeroports o
ampliacions
s'apleguen a la xarxa
Stay Grounded

Reclamen una
limitació de vols
per persona i un
aforament màxim
de turistes en zones
massificades

de l'Estat francès. Actualment aplega unes 150 organitzacions. També promou que, en la mesura del possible, es deixi de viatjar en avió, s'opti per alternatives més sostenibles i es racionalitzi la necessitat de moure's en qualitat de turistes.

El juliol de 2019 van organitzar a Barcelona la conferència "Decreixement de l'aviació", a la qual ningú es va traslladar en avió i algunes ponències i intervencions del públic es van fer mitjançant videoconferència. Entre les mesures que reclamen hi ha un impost específic al querosè i als bitllets d'avió, una taxa per a passatgeres freqüents, una limitació del nombre de vols anuals per persona, una moratòria i prohibició de nous aeroports, una promoció de les alternatives, i l'assignació d'un aforament màxim de turistes permesos als barris, pobles o territoris especialment castigats. Cal recordar que per cada mil quilòmetres recorreguts, un viatge en avió genera divuit vegades més CO₂ que un viatge en tren, i que per cada tona d'aquest gas desapareixen tres metres cúbics de gel àrtic. Un vol intercontinental emet tres tones de CO₂ per passatgera, és a dir, cada vegada que anem a Buenos Aires, Xangai o San Francisco fonem un volum de gel àrtic equivalent al nostre dormitori. ●

Un aeroport insostenible

La Generalitat Valenciana planeja convertir la infraestructura aeroportuària i treure més rendibilitat d'unes instal·lacions faraòniques que no superen

Ester Fayos | @EsterFayos

L'aeroport de Castelló, conegut com "l'aeroport de l'avi", com deia l'expresident de la Diputació de Castelló i un dels capítols de la corrupció del Partit Popular, Carlos Fabra, va estar quatre anys sense que cap línia operara vols. Era l'aeroport sense avions de les comarques del nord del País Valencià, la construcció i posada en marxa del qual va suposar una despesa de més de 150 milions d'euros. Cinc anys després del primer vol, en què va viatjar l'equip de futbol de Vila-real (Plana Baixa), ha passat de ser un aeroport fantasma, víctima d'una plaga de conills, a una infraestructura infrautilitzada, el manteniment de la qual costa més de 46.000 euros al dia a la ciutadania.

L'any passat, el nombre de viatgeres que va passar per la terminal es va multiplicar per cinc respecte als inicis: de les 23.201 de 2015 a les 125.448 de 2019 -malgrat que representen 18.773 menys que en 2017-, segons les dades publicades a la seua pàgina web. Tanmateix, encara està molt

lluny dels dos milions que podria rebre. També ho està dels 1,2 milions que hi haurien d'aterrar o enlairar-se per considerar-se una infraestructura rendible, segons l'acord al qual van arribar la Generalitat Valenciana - propietària de la gestora de l'aeroport Aerocas- i Edeis Management (abans SNC Lavalin), l'empresa privada que fins a finals de 2019 s'ha encarregat del funcionament de les instal·lacions.

La construcció i posada en marxa va superar els 150 milions d'euros, però mai ha arribat ni al 15% dels vols necessaris per a ser viable

En novembre de 2019, l'aeroport de Castelló va passar de nou a mans de la Generalitat. El procés de privatització impulsat per l'expresident valencià Alberto Fabra (PP), però, ha acabat suposant una despesa de 21 milions d'euros més per a l'erari públic en concepte de subvenció

per no arribar al nombre mínim de viatgeres. SNC Lavalin, la societat creada per gestionar l'aeroport i que està vetada pel Banc Mundial per haver subornat personal de l'administració, gaudia d'un termini de concessió fins a l'any 2034, però, en veure que la viabilitat no era factible, va decidir trencar-lo unilateralment.

per l'absència de vols

ria de Castelló en una eina "per impulsar la indústria"
i les 130.000 passatgeres anuals

L'aeroport de Castelló, també conegut com "el aeropuerto del abuelo", en referència a Carlos Fabra

Així, gràcies als ingressos públics i a les clàusules favorables, va abandonar la gestió sense pràcticament cap pèrdua.

Els següents passos que ha anunciat el govern del Botànic (PSPV, Compromís i Unides Podem) per treure rendibilitat a l'aeròdrom és acabar de sanejar el deute -que va arribar fins als 222 milions d'euros- i aconseguir que evolucione, segons va declarar fa uns dies el president de la Generalitat, Ximo Puig (PSPV), "des d'una perspectiva turística cap al desenvolupament logístic de les instal·lacions de la mà del port de Castelló". Es busca així fomentar la indústria de la capital de la Plana, la

qual es basa principalment en la ceràmica, un dels focus més potents de la contaminació atmosfèrica a les comarques de Castelló -tal com subratllen des de la plataforma Frenem la Contaminació. Es tracta de l'última mesura plantejada per rendibilitzar l'aeròdrom, després d'haver-se convertit en una base d'extinció d'incendis, en l'escola de pilots de les empreses Panamedia, Skyborne i BAA Training, així com en un espai per a dur a terme tasques de desmuntatge. A banda dels sis destins que ofereix, l'aeròdrom també dona servei a aeronaus o a avions noliejats per clubs de futbol, multinacionals i comunitats religioses. ●

Venjança del termòmetre

L'Informe sobre la Bretxa d'Emissions de l'ONU és clar i contundent: cal reduir anualment un 7,7% les emissions de CO₂ a l'atmosfera des d'aquest mateix any 2020 si es vol capgirar la tendència d'ascens de la temperatura planetària. Per contra, si es manté el ritme actual d'emissions -segons els càlculs del Centre de Supercomputació de Barcelona, un dels 30 homologats a escala internacional-, la temperatura mitjana del globus terraqüi pujarà 5 graus els propers vuitanta anys, un increment que seria de 7 graus a la Mediterrània occidental.

Perquè ens fem una idea de la gravetat de la situació -si a l'ascens mitjà previst afegim entre 2 i 3 graus del patró de desviació dels valors màxims històrics-, l'estiu de l'any 2100, a la ciutat de Barcelona es podria fulminar l'actual rècord de 39,8 graus de temperatura màxima enregistrada els anys 1982 i 2018, i arribar fins als 48. A la ciutat de València, al llarg de l'últim segle, el mercuri no ha passat mai dels 43 graus i podria enfilarse fins als 52. En el cas de Palma, els 41,4 graus del juny de 2019 a l'aeroport de Son Sant Joan es transformarien en 50 graus al tombant del segle XXI. A Perpinyà, la dada de 42,3 graus de l'estiu de 2019 seria recordada amb enyorança i també s'escombraria la barrera dels 50 graus. Una escalfor extrema que situaria la població d'aquestes ciutats al llindar de la mort si no comptessin amb sistemes artificials de refrigeració. Registres termomètrics equiparables només s'enregistren, avui dia, a l'interior del Sàhara, a la península aràbiga, al desert d'Atacama (Xile) o la vall de la Mort (Califòrnia).

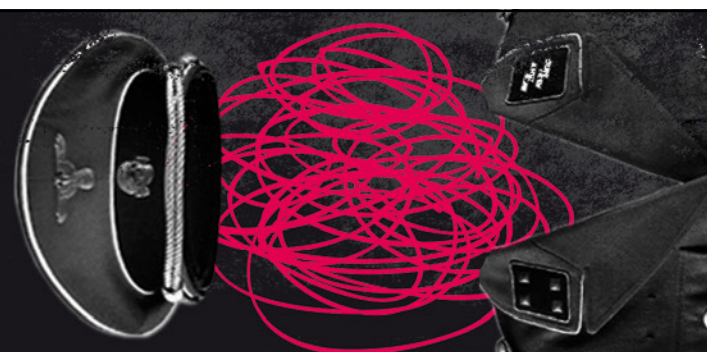

Karl Polanyi

LA NATURALEZA DEL FASCISMO

978-84-17870-01-0 | 256 pàgs. | 18 €

www.viruseditorial.net

MALLORCA NO POT CRÉIXER

La plataforma opositora a l'ampliació de l'aeroport de Son Sant Joan exigeix coherència al Govern balear i aposta per una limitació del nombre de turistes que arriben a les Illes

Tomeu Mesquida | @thunderbir

El poder aquí és logístic. “Parlar de l'aeroport de Palma és parlar gairebé de tot”, diuen des del moviment ecologista illenc. De model econòmic, de saturació turística, de fragilitat ambiental, de dependència exterior, de manca de sobirania. L'aeroport és la infraestructura que més impacte ha tingut sobre l'illa. Cada augment de la seva capacitat, cada ampliació, ens ha configurat com a territori. Seguim la tendència de creixement i, aviat, Son Sant Joan -nom de la possessió on s'ubicà en ple boom turístic el nou aeròdrom de Palma- quedarà petit.

Aena ho tenia previst des de feia anys. El pla director, de l'any 2001, recollia ja les actuacions que s'haurien d'anar fent per absorbir el creixement estimat de passatge i vols previstos per les primeres dècades del nou segle. Al pla DORA (document de regulació aeroportuària per al quinquenni 2017-2021) s'acabaren de perfilar els elements a implementar a Palma. Durant el 2018 i el 2019 s'han llançat diverses actuacions concretes per “adaptar-se a la demanda i no perdre qualitat de servei”.

Les actuacions estan pensades -segons Aena- per “millorar l'experiència del passatger” al complet. Des dels accessos i sortides: es crearà un nou vial d'incorporació directa cap a l'autopista, es reordenarà els fluxos d'entrada a l'aeroport i es construirà una passarel·la per a vianants. Fins a l'aparcament: es llevaran els únics arbres i palmeres per poder oferir 1.712 places de pàrquing noves. I una vegada dins, a la terminal: s'eixamplaran el màxim possible, dins les limitacions que té per la pista, els aparcaments i les vies d'accés. Els filtres de seguretat passaran a ubicar-se a la plan-

ta inferior, deixant la superior a total disposició dels establiments comercials (4.450 metres quadrats més d'espai comercial, un augment del 29%). A l'embarcament: s'incrementaran un 20,65% les portes d'accés, que passaran de 92 a 111, ja que s'allarguen els mòduls A i D. Pot parèixer que tenir més portes d'embarcament respon a la volun-

La Comissió de Medi Ambient balear ha rebotat el projecte d'ampliació de la capacitat de vols al govern espanyol

La xifra actual a Palma és de 66 vols per hora, comptant sortides i arribades, però es projecta arribar als 79

tat d'evitar els embarcaments remots, aquells que es fan a peu de pista arribant amb un bus a l'avió, però dins les actuacions també es preveu una plataforma nova per a embarcaments d'aquest tipus.

Arribam al moment del vol. Dins el pla director ja es preveien canvis a les pistes per tal d'incrementar els camps de vol. El 25 de juliol del 2019 es publicava al BOE l'autorització d'ENAIRE (societat que representa el 51% de l'accionariat públic d'Aena) del projecte “Sortides ràpides en pista 06L/24R”, antigament anomenat “Ampliació de l'Aeroport de Palma”. Les actuacions consisteixen a construir sortides ràpides perquè “els avions pesats alliberin ràpidament la pista i agilitzin així les sortides”. Aquesta actuació, que encara no s'ha executat, està catalogada dins el DORA com una mesura per incrementar els camps de vols, és a dir, els vols per hora que pot gestionar amb qualitat i seguretat el control de l'aeroport. La xifra actual a Palma és de 66 vols per hora, comptant sortides i arribades, però el DORA l'augmenta a 79.

Encara queda un canvi més, el projecte d'ENAIRE d'optimització de les maniobres aèries. Es tracta d'implementar un nou protocol aeri que permetria augmentar la capacitat de l'aeroport per absorbir el trànsit en un 4,47%, segons es va detallar a la Comissió de Medi Ambient de les Illes Balears. Aquesta comissió va apuntar que aquest increment s'havia d'incloure també a l'avaluació d'impacte ambiental del projecte, ja que, si a part dels motius de seguretat i eficiència que al·lega ENAIRE “es pretén incrementar el nombre de passatgers, s'haurien d'analitzar en profunditat quines conseqüències sobre els recursos pot suposar l'aug-

Encabir quatre milions més de turistes

El director de Son Sant Joan, Tomás Melgar, ha repetit un sol argument d'ençà que van aparèixer veus crítiques amb les actuacions. En totes les seves declaracions a premsa ha assegurat que no augmentaran la capacitat declarada de l'aeroport, fixada en 66 vols per hora –un llindar que en temporada alta ja se supera en hora punta–, però això es contradiu amb el pla estratègic de creixement d'Aena, que preveu 34 milions de passatgeres el 2025. L'any passat la xifra va tancar-se amb 29,8 milions. Per tant, l'arribada de passatge s'incrementarà, previsiblement, un 17,45%. La direcció del tercer aeroport més important de l'Estat espanyol, que fa set anys consecutius que bat el rècord d'arribades, no dubta que les obres han de continuar.

ment del trànsit aeri a l'illa, tenint en compte la situació actual, amb factors que indiquen un grau important de saturació i la fragilitat que suposa un àmbit insular, sempre en els marges de la planificació vigent". ENAIRE, després de les esmenes del Parlament balear, és a l'espera de l'avaluació del Ministeri per a la Transició Ecològica espanyol, previ a la tramitació de la declaració d'impacte ambiental. Des del col·lectiu dels controladors aeris s'adverteix que "no es podrà augmentar la capacitat de l'aeroport si no s'actualitzen els protocols i s'implementen sistemes més automatitzats que permetin agilitzar les maniobres".

La cirereta del pastís és un projecte immobiliari encara en estudi que es faria dins els terrenys de l'aeroport i que preveu la construcció d'hotels, tot i que el seu anunci, des del primer moment, va rebre una resposta negativa per part de la conselleria de Mobilitat. Les places hoteleres i de restauració i els nous establiments comercials necessiten l'increment de vols i passatge per ser rendibles. És un cicle que es retroalimenta.

4.000 signatures en contra

El 27 de desembre es presentava públicament la Plataforma contra l'ampliació de l'aeroport de Palma, conformada per més d'una dotzena d'entitats de tots els àmbits dels moviments socials, tant ecologistes com feministes i dels àmbits laboral i estudiantil. El manifest el signen 125 entitats i prop de 4.000 persones. Gaspar Alomar, portaveu de la plataforma, explica que van veure "com les obres estaven en licitació i ningú xerrava del tema". Aleshores publicaren un web on s'expli-

quen totes les actuacions destinades perquè "no s'aturin de créixer les arribades de passatgers i, per extensió, els seus beneficis". Les conseqüències que apunta la plataforma són: "Creix la pressió humana, creixen les places turístiques, creix la urbanització del territori, creix l'ús de combustibles fòssils, creix la generació elèctrica, creix la generació de residus, creix el transport terrestre, creix la precarització del treball, creix l'encariment de l'habitatge, creixen les desigualtats socials... En definitiva, creix enormement la possibilitat d'assolir el col·lapse". En qüestió de setmanes, han aconseguit posar el tema a l'agenda mediàtica local, però ara volen "que el focus es traslladi on es prenen les decisions i el tema es tracti a escala estatal". La pròxima línia d'atac de la plataforma és una campanya d'al·legacions massives al projecte general, que es troba en fase d'exposició pública tot i que ja està licitat. Una forma poc habitual de transparència: aquesta fase acostuma a fer-se abans que les empreses puguin presentar els pressupostos.

I les intencions d'Aena han rebut un últim gerro d'aigua freda. El Laboratori Interdisciplinari sobre Canvi Climàtic de la Universitat de les Illes Balears, que reuneix més de seixanta especialistes en l'escalfament global, en un comunicat, "rebutja totalment un projecte que contribueix a agreujar la crisi climàtica i que és totalment contrari a allò que la ciència indica que hem de fer per frenar-la".

Pel que fa a la resposta institucional, dels tres membres del Govern, MÉS és el que s'ha posicionat amb més vehemència en contra de l'ampliació. Podem també s'ha manifestat en contra, i el Partit Socialista, soci majoritari en l'executiu, ha mostrat

La col·lectiu opositor en qüestió de setmanes ha aconseguit posar el tema en l'agenda mediàtica local

la seva negativa a rebre més avions però no a unes "obres de millora". Des de la plataforma, veuen amb bons ulls aquests moviments, però apunten "que és molt fàcil prendre posició respecte a un tema on no tenen competències" i veuen, amb neguit, un cert "oportunisme polític".

El 13 de febrer, Aena es reuní amb els responsables de Mobilitat i Medi Ambient del Govern per explicar-los el projecte. A la reunió els socis del Govern "van comprar el discurs d'Aena que defensa que no es tracta d'una ampliació", segons es lamenta Alomar. Segons fonts presents a la reunió, els responsables aeroportuaris es van comprometre a "revisar el projecte" i millorar la connectivitat amb transport públic amb l'estudi per a la implementació d'una de les promeses electorals del pacte tripartit: la creació d'un tramvia que connecti Palma amb l'aeroport. Des d'Aena ho matisen i es comprometen a "treballar conjuntament per alinear tots els nostres interessos". ●

A full-body portrait of César Rendueles, a man with glasses and a dark sweater, standing with his arms crossed against a grey stone wall. The lighting is soft, coming from the side, creating a slight shadow on the wall behind him.

César Rendueles,

professor de sociologia

“Els mercats voten i el seu
vot val més que el dels
nostres parlaments”

Text: Albert Alexandre | @AlbertAlexan
Fotografia: Sira Esclasans | @siraesca

El llibre de César Rendueles *Sociofobia* (Capitán Swing, 2013) va fer el que pocs assajos aconseguen: sortir de l'àmbit acadèmic per aterrar amb gran repercussió en el debat públic. En aquesta obra, l'escriptor i filòsof nascut a Girona, crescut a Gijón, però des de fa més de vint anys resident a Madrid, on és professor de sociologia de la Universitat Complutense, posava en dubte la capacitat transformadora de les noves tecnologies. Des d'aleshores, Rendueles ha escrit *Capitalismo canalla* (Seix Barral, 2015), *En bruto* (Los Libros de la Catarata, 2016) i el llibre de converses amb Joan Subirats *Los (bienes) comunes* (Icaria Editorial, 2016). En tots ells, el pensador dissectiona el capitalisme que ens ha tocat viure amb una mirada afilada i pedagògica.

A Capitalisme canalla analitzes la història del capitalisme a través d'una selecció personal de novel·les. Quina ficció creus que explicaria el present avui?

Hauria de ser alguna sèrie o pel·lícula que retratés el punt de confluència entre la delinqüència, el mercat i el nihilisme, que és més o menys on ens trobem. Em ve al cap *Breaking Bad*, on el protagonista viu una escalada autodestructiva que percep com la seva única alternativa i fins i tot com un progrés personal, però que té efectes terribles per a ell i la seva família. Una altra pel·lícula interessant és *Compliance*, que retrata molt bé la indefensió en el món laboral, la manera en què en el treball es difumina la distància entre un psicòpata i una persona amb autoritat legítima. Crec que estem en un moment estrany: les fantasies que ens van explicar sobre el capitalisme s'estan esfondrant, el mercat s'està traient la careta, però encara no tenim clares les alternatives.

Té sentit que esmentis *Breaking Bad*... A vegades s'ha comparat el capitalisme amb el món de les drogues, perquè és l'únic lloc on funciona el lliure mercat.

Sí, també passa amb la *dark web* [web fosc], que és un espai sense cap mena de regulació pública. Tothom ho imagina com un lloc aterridor ple de terroristes, traficants d'armes i assassins a sou. Segur que una mica d'això hi ha, però la interacció més probable que tindrà a la xarxa profunda és una estafa. És normal que sigui així. Les relacions competitives, quan no estan limitades d'alguna manera, quan no estan contingudes per normes compartides, et porten a intentar treure avantatge dels altres, costi el que costi. A mi em recorda molt als mercats financers.

Fins a quin punt la utopia del lliure mercat ha influït en les nostres societats?

En els últims quaranta anys, el lliure mercat ha tingut un paper destacat com a instrument de legitimació de les polítiques que beneficiaven les elits. A vegades aquestes polítiques realment tenien a veure amb la mercantilització, però en altres ocasions eren una façana per ocultar la connivència de les elits polítiques i socials, de manera que el sector privat parasitava els beneficis públics o, a l'inrevés, la societat assumia les pèrdues privades -com va succeir amb el rescat bancari. En les primeres etapes del capitalisme s'entenia que els qui havien invertit els seus diners corrien algun risc i havien d'assumir pèrdues si les coses anaven malament. Avui es dona per fet que pagar els grans prestadors és una prioritat absoluta, no importa el sofriment social que això impliqui.

I com s'ha arribat aquí? Quins mecanismes del capitalisme han portat al desgast de les classes populars?

En primer lloc, la restauració neoliberal a partir dels anys setanta va suposar l'aixafament del moviment sindical global. Primer a l'Amèrica Llatina a través de cops d'estat i repressió, després a Anglaterra i als Estats Units. A Espanya és un procés que es dona als noranta i que ha alterat completament l'esfera pública. Quan jo era petit, els líders

de CCOO o UGT eren personatges públics enormement coneguts que es tenien en compte per a tota classe de qüestions, no només en els conflictes laborals. No saber qui era Marcelino Camacho o Nicolás Redondo era inimaginable. Avui, fins i tot molts periodistes tenen dificultats per recordar el nom dels secretaris generals dels sindicats majoritaris. És un canvi enorme perquè els sindicats van ser agents essencials de la desmercantilització de la força de treball. El segon mecanisme ha estat la irrupció dels mercats internacionals en la nostra vida pública. La financerització és un procés complex que té a veure amb la deslocalització, l'especulació immobiliària i la pèrdua de sobirania popular. Per dir-ho d'una altra manera, els mercats voten i el seu vot val més que el dels nostres parlaments.

A *Los (bienes) comunes* parles del mercat com una força vampiritzadora.

El mercat s'aprofita constantment de realitats socials que no ha produït i que són molt costoses, fràgils i importants per a la vida humana. En primer lloc, tenim la vampirització de la natura, que el mercat no ha produït i tracta com si fos un recurs il·limitat, hipotecant així la nostra subsistència futura. En segon lloc, el mercat s'aprofita del treball reproductiu i de cures: una immensa quantitat d'hores de treball que possibiliten que cada matí la gent vagi al seu lloc de treball. Finalment, el mercat parasita béns i serveis tradicionalment produïts per la comunitat a través de processos de privatització. Existeixen altres tipus de vampiritzacions, per dir-ho així, "de segon grau", que a Espanya són notòries. Les elits econòmiques procedents del franquisme sempre han estat dependents de l'Estat. Em sembla repugnant sentir parlar de "competència" a autèntics paràsits ja no dels béns comuns sinó de l'Estat; a paparres engreixades en els pessebres de les obres públiques

“ ”

El neoliberalisme és un zombi que aconsegueix desacreditar qualsevol alternativa

Des de l'esquerra a vegades fem una caricatura del capitalisme per tenir-ne una idea reconfortant

i les privatitzacions. Hi ha diferents maneres de ser capitalista i algunes són més immorals que d'altres.

Karl Polanyi, autor que has reivindicat, explica que el feixisme o el socialisme van ser contramoviments sorgits de la desesperació social generada pel lliure mercat. Quins són els contramoviments avui dia?

Pel costat bo de la història, per fi estem veient l'aparició de moviments ecologistes profundament anti-capitalistes amb capacitat d'arrossegament social. Per descomptat, fa molt que existeixen, però crec que eren més perifèrics. També veiem altres moviments emancipadors com les lluites feministes, l'ascens i la reorganització del cooperativisme -i després de dècades d'invisibilització. A més, estem vivint un procés difús de crítica i reelaboració de la institucionalitat democràtica. Tot això són reaccions positives a l'esfondrament del neoliberalisme.

Des de certa esquerra s'ha dit que aquests moviments són fragmentaris i no apel·len la globalitat del sistema.

Hi ha una mica de veritat en això, però penso que aquestes apel·lacions a la globalitat, en el fons, també són paradoxalment fragmentàries. Em refereixo al fet que el capitalisme és molt complex i crec que des de l'esquerra a vegades en fem una caricatura per quedar-nos amb una estructura reconfortant, senzilla de diagnosticar i de superar. El neoliberalisme turc no té res a veure amb el xilè o l'estatunidenc. Aquesta insistència a pensar en un marc global sona molt radical, però a mi em sembla una acceptació de la derrota: et permet el luxe de simplificar un tot complex perquè, en el fons, saps que mai hauràs d'assumir la responsabilitat de tractar de canviar les coses negociant aquesta complexitat.

Quins són els contramoviments pel costat dolent de la història?

Hi ha hagut una evolució molt clara i preocupant en una part de l'extrema dreta. En un primer moment, gairebé tots els partits de la dreta radical tenien un perfil molt neoliberal, però des de fa uns anys, sobretot a França o Itàlia, han començat a apostar per una espècie de nacionalisme social i racista que els desmarca de les polítiques econòmiques ortodoxes. No és el cas de Vox i no sé si hi ha espai electoral perquè una cosa així aparegui a Espanya, però el perill em sembla evident.

Creus que poden comparar-se amb els moviments feixistes de principis del segle XX?

Una cosa que hem de tenir present és que els nazis o els feixistes no es veien a si mateixos des de la perspectiva amb què avui els veiem. No havien vist les pel·lícules de Spielberg. Molta gent que participa en els moviments d'extrema dreta d'avui, sobretot allà on han passat per un fort rentat de cara i s'han buidat de les seves herències simbòliques, com a França, no es veuen a si mateixos com segurament seran jutjats en el futur si no els parem els peus. A vegades sembla completament impossible que es repeteixin aquelles dinàmiques i preferim pensar que van ser moments de bogeria del passat, però cal estar alerta. El nazisme i el feixisme van ser producte de societats molt afectades per un conflicte bèl·lic sense precedents, econòmicament molt deprimides, amb un fort procés de degradació política... Algunes d'aquestes condicions, amb molts matisos, s'estan repetint. A la incapacitat del capitalisme per sortir de la crisi -els resultats més adversos de la qual s'han contingut amb una des-

pesa pública brutal que probablement no es pot repetir- se suma la crisi mediambiental, que, fins i tot en les previsions més optimistes, ens llança cap a un futur on les condicions socials seran similars a les d'una economia de guerra.

Encara ara es parla del keynesianisme com a via per evitar els excessos del mercat que porten al feixisme.

Idealitzar l'estat keynesià em sembla absurd. Eren societats molt masclistes, amb profundes relacions d'explotació entre països rics i països pobres; va ser l'època de la proliferació nuclear i en les societats occidentals dominava l'alienació social burocràtica. A més, els nivells de creixement de consum del període són materialment impossibles de mantenir. Dit això, crec que hi ha lliçons d'aquesta època, com la reducció de la desigualtat o l'augment de l'associacionisme. Crec que no cal prendre's el keynesianisme com un punt d'arribada sinó com un punt de partida. Aquella societat va implosionar per les seves pròpies contradiccions: els treballadors volien més del que el pacte social els oferia i els països pobres

van deixar de conformar-se amb les engrunes del desenvolupisme. A partir del 1968, a alguns països va haver-hi processos molt interessants més enllà de la mera preservació del model keynesià o el seu desmantellament. A Suècia, per exemple, el pla Rehn-Meidner proposava que els treballadors compressin de manera gradual les empreses per convertir el país en una democràcia de treballadors.

I com hem passat d'aquell temps d'oportunitat als nostres sistemes actuals?

En els anys setanta, el neoliberalisme no era inevitable, tal com ens han fet creure. En aquell moment hi havia diverses opcions polítiques en joc: des de l'eurocomunisme fins a una socialdemocràcia renovada, passant per l'enfortiment de les alternatives socialistes. Els partidaris de l'opció mercantilitzadora havien estat hivernant durant més de trenta anys i els va costar molt imposar el seu model; podrien haver fracassat. Des dels setanta fins al 2009, els liberals van aprendre molt bé dels seus errors passats i van prendre mesures per no tornar a quedar arraconats. La dreta ha llegit mi-

llor Gramsci que l'esquerra, i, com diria Thatcher, ha sabut conquerir el cor de la gent. Es veu molt bé a les facultats d'economia, on el neoliberalisme va apostar deliberadament per imposar la seva hegemonia teòrica. El mateix va ocórrer amb els mitjans de comunicació. L'èxit d'aquest treball ideològic és el que explica que la crisi del 2008 no hagi donat lloc a models alternatius de societat o ho hagi fet d'una forma molt tímida. El neoliberalisme és un zombi que només quatre bojos del lliure mercat continuen reivindicant, però aquest mort vivent aconsegueix desacreditar qualsevol alternativa. Els polítics avui ens diuen: "Entesos, el mercat és una merda, però no hi ha alternativa".

En aquest sentit, alguna vegada has dit que els programes de l'esquerra governamental, a diferència dels de la dreta, són "maquetes". Ho dic literalment. Moltes vegades els programes polítics de l'esquerra s'expressen amb paraules com "laboratoris", "prova pilot" o "prototipats". La gent de dretes no s'expressa així. Té al cap les seves polítiques, algunes extremadament cares, i no dubten a dur-les a terme. Si fa falta construir vint aeroports internacionals, ho fan. Els seus projectes, encara que siguin faraònics, són assumits per tothom amb normalitat. Per què no se'ns ocorre gastar en transport públic amb bicicleta el que ens gastàvem en un aeroport? Cal deixar de fer experiments i invertir molts milions a canviar tot el sistema de mobilitat urbana, posar 100.000 bicis públiques a Barcelona i inundar la ciutat de pàrquings per a bicis. El mateix pot aplicar-se en l'educació, les rendes incondicionals, la sanitat o l'energia. No només tenim dificultats per defensar els nostres programes sinó que és impossible aplicar-los perquè la gent pensa que són cars.

Això és el que hauria de fer el nou govern de l'Estat espanyol? Quin crèdit dones a la coalició?

Malgrat el meu infinit escepticisme respecte a les possibilitats que aquest govern realitzi canvis profunds, crec que suposa una fita simbòlica important. És la primera vegada des de la Transició que entra l'esquerra del PSOE al govern. Per als qui hem crescut en la tenalla que suposava el bipartidisme és un pas important. Més enllà d'aquests efectes simbòlics, que no cal menysprear, crec que hi ha poc marge de maniobra. De totes maneres, no és completament impossible que es produeixin algunes transformacions. Una cosa tan bàsica com dotar amb un pressupost digne la llei de dependència tindria efectes enormes. Òbviament, no modificarà l'estructura productiva d'Espanya, perquè un govern de centreesquerra dona per al que dona, però sí que es pot produir un petit gir després quaranta anys monolítics.

Demanar tan poc a governs amb elements d'esquerra no és jugar en el marc mental de la dreta? Pot ser, però també és estar en el marc mental de la dreta dedicar tanta atenció al govern. La gent que no estem en les institucions públiques hem de parar amb l'obsessió per la política governamental. Jo del govern n'espero poc, a qui m'he d'exigir és a mi mateix i a qui m'envolta. Crec que hauríem d'estar més pendents de l'activisme i la política de base, entre altres coses perquè aquesta és l'eina que tenim per influir en el govern. Si no construïm moviments de masses que exigeixin o donin suport a aquests governs quan prenguin les mesures conflictives que desitgem, exactament què es-

tem fent? Una de les conseqüències més negatives d'aquest cicle electoral tan terrible que hem viscut és que tots els esforços de l'esquerra s'han dirigit a la política institucional. Després d'un temps de mobilitzacions viscut arran del 15-M, hauria de preocupar-nos veure que ara és més aviat l'extrema dreta qui s'està apoderant de la capacitat de sortir al carrer -amb algunes excepcions com el feminisme o l'independentisme a Catalunya.

És interessant que en tota la conversa no hagi esmentat les noves tecnologies com a eina de transformació social. S'ha acabat el ciberfetixisme del qual parlaves a *Sociofobia*?

Crec que actualment estem instal·lats en una espècie de *ciberfetixisme* distòpic. Abans pensàvem que les noves tecnologies serien una font de sociabilitat, prosperitat i democràcia, però això ha canviat amb la crisi econòmica. Avui continuem acceptant que les tecnologies digitals tenen un paper central a les nostres vides -crec que d'una forma poc realista- però en tenim una imatge molt més centralitzada. És una espècie de versió endolcida del gran estat. Per això té tanta presència en les discussions tecnològiques la intel·ligència artificial o el *big data*, i tothom és conscient del paper de grans empreses com Google, Facebook o Amazon. Pensem que la tecnologia digital exerceix un paper essencial en les nostres societats i assumim que això és inevitable i que implica àmplies dosis d'autoritarisme.

A *Sociofobia* criticaves la idea que les xarxes socials portarien la fraternitat...

Ara ens porten més que res Leviatan.

Creus que el feminisme ha realçat aquesta fraternitat revolucionària?

Encara que estem vivint un moment extraordinari del feminisme, crec que cal anar amb comp-

“ ”

La dreta ha llegit millor Gramsci que l'esquerra, i, com diria Thatcher, ha sabut conquerir el cor de la gent

Hauríem d'estar més pendents de l'activisme, perquè és l'eina que tenim per influir en el govern

te de no demanar als moviments socials més del que poden donar. De la mateixa manera que les assemblees no eren la solució per a tot, és molt injust per al feminisme que se li demani que ho solucioni tot: des de l'economia fins als dèficits de democràcia del nostre país. Dit això, crec que en part sí, el feminisme amb la seva reflexió sobre les cures i la qüestió reproductiva ha ajudat a revitalitzar un ideal que havia quedat molt relegat en la tradició política de l'esquerra. ●

contrast

És la profilaxi preex
per erradicar el V

Quan la moralitat restringeix l'ús d'una eina preventiva

Alejandro Bertó | @AdharaSevilla
Adhara - Sevilla Checkpoint

Parlar sobre l'erradicació d'un patogen és parlar de multifactorialitat. Cap malaltia és provocada per una única via, de la mateixa manera que cap estratègia preventiva se sustenta en una sola eina. En referir-nos al VIH, els últims nou anys han vingut marcats per un increment exponencial d'eines preventives. Queda establert el concepte *tractament com a prevenció*, s'implementa l'ús de la PrEP des de 2012 en diversos països i, finalment, es consolida la consigna "indetectable = intransmissible". Si hi afegim l'ús del preservatiu, l'accés rutinari al cribratge del VIH i altres infeccions de transmissió sexual (ITS) i, en definitiva, una atenció a l'educació i a la salut sexual integral, tindrem tots aquests elements que conformen el que ONUSIDA (Programa Conjunt de les Nacions Unides sobre el VIH/sida) anomena "estratègies de prevenció combinada" contra el VIH. Desafortunadament, quan abordem la sexualitat, aquestes eines avalades per la ciència han estat valorades, en molts casos, des de la moralitat i no des de l'ètica.

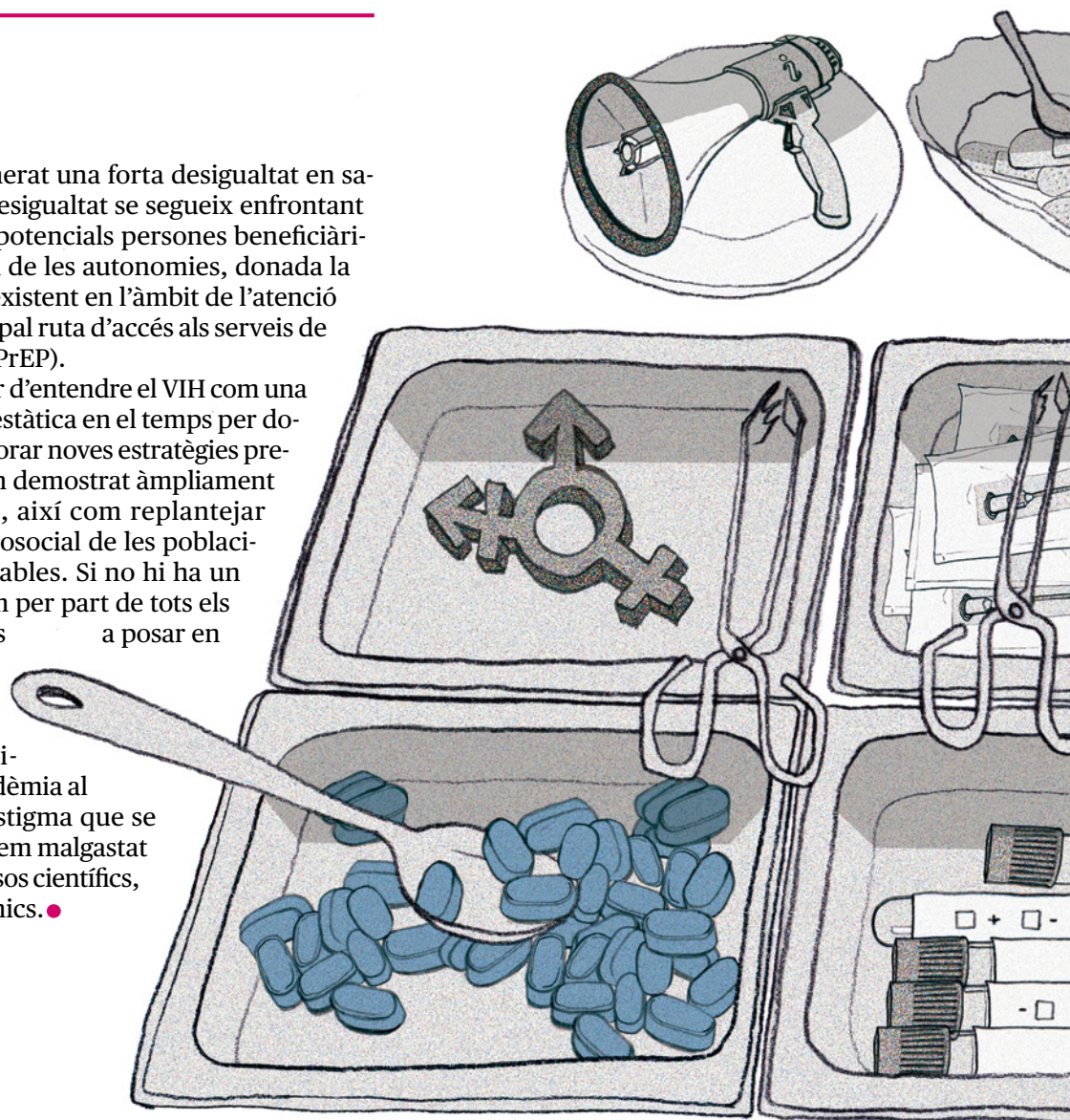
Si parlem de la PrEP, el primer que hem de tenir en compte és que cada persona viu (o hauria de poder viure) la seva sexualitat com vol. I que, en aquest sentit, no hi ha models vàlids o invàlids. Hem d'entendre, doncs, la PrEP com a part del dret que tota persona té a gestionar el seu propi plaer. Afortunadament, el moment de plantejar si la PrEP és eficaç o no ja ha passat. Els informes de vigilància epidemiològica mostren que hi ha persones que se n'haurien de poder beneficiar com a eina preventiva i les pràctiques sexuals de les quals en justifiquen l'ús per prevenir la infecció per VIH.

Trenta-vuit anys després, tornem a errar a l'hora d'implementar aquestes estratègies basades en col·lectius i no en pràctiques. Aquest abordatge ha deixat excloses de l'accés a la PrEP totes aquelles persones que no pertanyen a la *població vulnerable* -dones cis, homes trans, etc. A més, en la majoria de llocs d'Espanya l'única manera d'accedir a aquesta estratègia ha estat comprant el fàrmac,

cosa que ha generat una forta desigualtat en salut. A aquesta desigualtat se segueix enfrontant el col·lectiu de potencials persones beneficiàries en la majoria de les autonomies, donada la desinformació existent en l'àmbit de l'atenció primària (principal ruta d'accés als serveis de dispensació de PrEP).

Hem de deixar d'entendre el VIH com una entitat aïllada i estàtica en el temps per donar pas a incorporar noves estratègies preventives que han demostrat àmpliament la seva eficàcia, així com replantejar l'abordatge psicosocial de les poblacions més vulnerables. Si no hi ha un compromís ferm per part de tots els actors implicats a posar en marxa totes les estratègies disponibles, mai aconseguirem frenar l'epidèmia al nostre país i l'estigma que se li associa, i hauré malgastat 38 anys de recursos científics, socials i econòmics. ●

PrEP (profilaxi preexposicional) és un tractament amb medicaments contra la immunodeficiència (VIH) que redueix el risc de contraure la infecció.

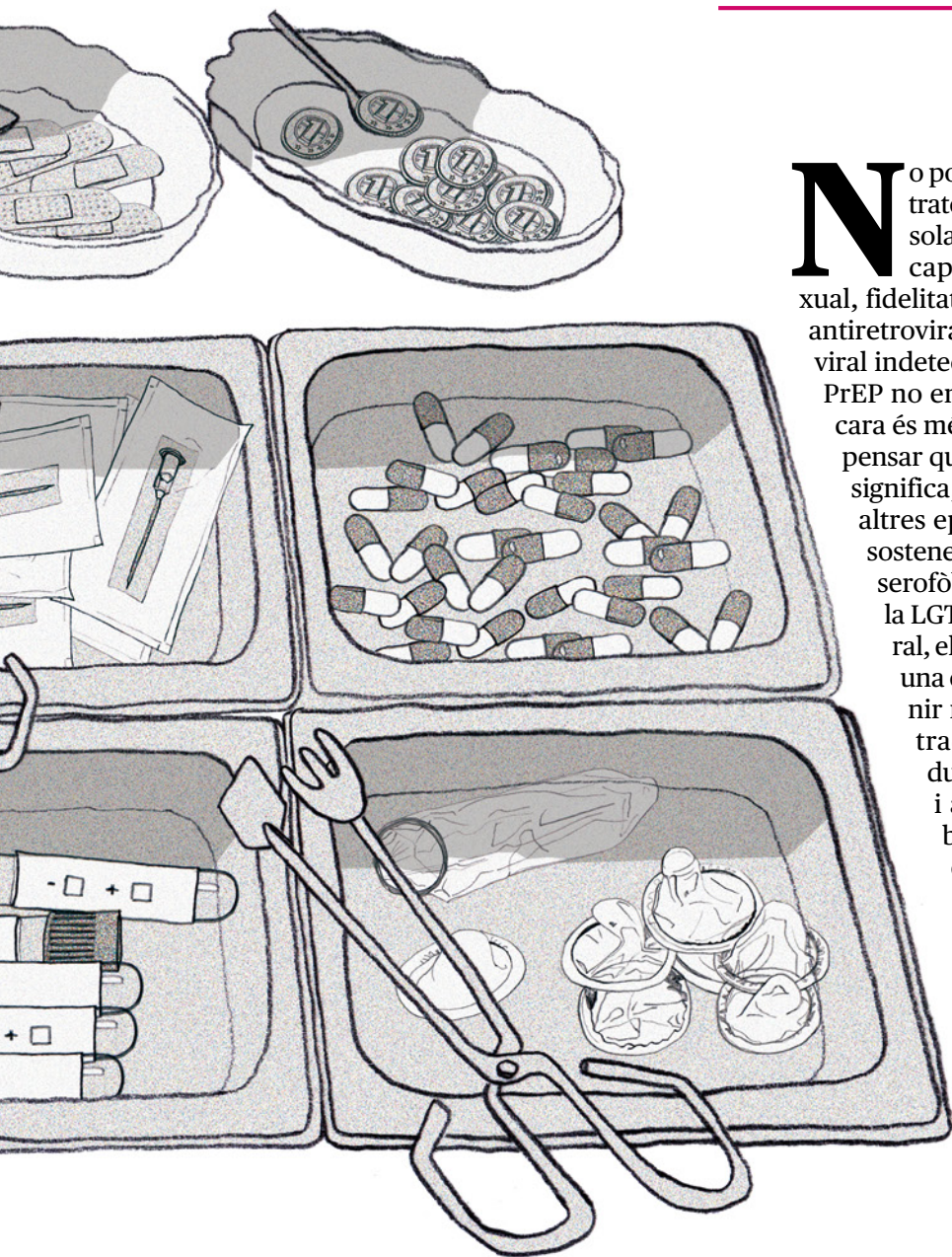
/ ESTHER AGUILÀ

posició la millor via VIH actualment?

preexposició)
ent diari amb
ontra el virus de
ciència humana
n les persones
erò exposades al
e la infecció per
possibilitat

La via per erradicar el VIH és garantir els drets

Montse Pineda Lorenzo | @CreaPositiva
Creación Positiva

No podem pensar que una única estratègia pot erradicar el VIH per si sola. Històricament, cap ha estat capaç de fer-ho (abstinència sexual, fidelitat, condó, prova, tractaments antiretrovirals com a prevenció, càrrega viral indetectable i un llarg etcètera). La PrEP no en serà l'excepció. I el que encara és més important: tampoc podem pensar que erradicar una epidèmia no significa, en primer lloc, eliminar les altres epidèmies estructurals que la sostenen (les desigualtats en salut, la serofòbia, el masclisme, el racisme, la LGTBI-fòbia, la pobresa estructural, el classisme, etcètera). El VIH és una epidèmia global que no pot tenir respostes exclusivament centrades en les conductes individuals, sinó que s'han de pensar i articular respostes que també tinguin en compte els processos socioculturals i polítics que les envolten, les construeixen i les legitimen.

Seria ingenu pensar que en una societat com la nos-

tra, amb greus mancances en polítiques de salut pública, una única estratègia pot erradicar el VIH. És obvi que la PrEP contribueix a reduir noves infeccions en *grups poblacionals sobreexposats* al VIH. Però la qüestió és: aquestes persones que formen part d'aquests grups (definites pel risc epidemiològic i no per les seves necessitats específiques) tenen (o tenim) els seus drets sexuals garantits? La resposta és no. Perquè els drets sexuals puguin ser garantits es requereix un esforç de polítiques valentes i ètiques (i econòmicament sostingudes). La promoció de la salut sexual integral, que no s'està realitzant al nostre país, no és un fet anecdòtic, és una peça clau per entendre cap a on hem de dirigir la nostra mirada.

L'evidència ens demostra que sols l'anomenada *prevenció combinada* (combinar estratègies biomèdiques, comportamentals i estructurals) ens podria apropar a reduir sostingudament les noves infeccions. La prevenció combinada significa implementar l'educació sexual al currículum escolar de les escoles, significa fer efectives (amb dotació tècnica i econòmica) les lleis que lluiten contra la LGTBI-fòbia i les violències masclistes contra les dones, i significa posar en marxa el pla nacional contra l'estigma del VIH, però també significa garantir la salut universal a totes les persones independentment de la seva nacionalitat i situació administrativa (cosa que en aquest país tampoc passa).

Erradicar el VIH significa posar les persones, i no els virus, al centre. I suposa preocupar-se per les situacions de cronicitat, precarització i deteriorament de la qualitat de vida de les persones que viuen amb el VIH. Erradicar el VIH significa trobar espais de veritable reducció de riscos i danys per a les persones que utilitzen drogues, sigui quina sigui la droga i la via. Significa, per exemple, fer polítiques per promoure l'autonomia, l'apoderament i la capacitat de triar (sigui quina sigui l'elecció) en tot allò que estigui relacionat amb la cura de la salut sexual. El que s'ha d'erradicar ja és l'estigma. ●

pàgina oberta

Esperpèntic, no?

Ens fem creus de la vulneració de drets humans contra les presoneres polítiques per part de les institucions espanyoles i, en paral·lel, vulnerem aquests mateixos drets (fins i tot de menors d'edat) des de l'administració de la Generalitat de Catalunya

Marcel Nos | @nosmarcel
Estudiant de batxillerat

Fa uns dies, a classe, ens van recomanar -vol dir lectura obligatòria- *Luces de bohemia*, de Valle Inclán, una descripció de l'Espanya esperpèntica dels anys vint del segle passat. Han passat cent anys i val a dir que això de l'esperpent continua més vigent que mai. Hi ha coses que sembla que no poden canviar més que de format.

A alguns que som joves, o molt joves, se'ns fa estrany i se'ns dibuixa un somriure d'incrèdula quan sabem que fa uns anys, aquí, a Barcelona, a la Casa de la Maternitat, a la Travessera, unes monges robaven nadons directament del paritori. Ho feien "pel seu bé", el de la criatura i el de la mare. Ho deien i, de tant que ho repetien, s'ho acabaven creient. Com que la societat, a base de repressió i de problemes que calia resoldre immediatament, era sorda, muda i cega, tothom s'avenia a ignorar-ho.

No, no parlem *només* del franquisme. Això va durar fins ben entrats els anys vuitanta, per exemple, a Barcelona, a l'Institut Dexeus. Què, no us ho creieu? Pregunteu-ho a Margarita Robles, avui ministra del *gobierno progresista y de izquierdas*, llavors una jove jutge del Tribunal de Menores. Segur que recorda la Clara Reinoso, una nena-mare de setze anys a qui el *sistema* -i Robles n'era part- va robar la seva nounda dient-li que el seu bebè -que era un nen- havia nascut mort, mentre entregaven aquesta nena, per l'altra porta, a una família benestant i "com de Déu mana", o manava llavors.

Avui ni l'ultracatolicisme ni cap elit militar ni civil manegen el "sistema de protecció de menors". Hi ha moltes persones que hi treballen, i molt bé, però també hi ha un grapat prou nombrós de funcionaris i tècnics que juguen a ser Déu. Decideixen el futur d'infants i famílies, eludint el control judicial real amb tripijocs, de la mateixa manera que ho fan altres clavegueres de l'estat. Temuts com la mateixa STASI -expressament, evito les lletres SS- i rere el nom de la DGAIA (Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència) i un rosari d'acrònims incomprensibles, s'amaguen l'arbitrarietat i la injustícia blanquejades amb la signatura d'un o una directora general del

Govern. Tot legal i net, però no legítim ni just. L'embolcall d'un procediment administratiu ho tapa tot i sacseja la vida d'un infant. Són els menors desemparats administrativa-ment. En tots i cadascun d'aquests casos de desamparament hi ha, d'entrada, una vulneració flagrant de drets. En tots els casos, no de tant en tant. Paradoxalment, només quan algú trepitja la línia contínua del presumpte delictes llavors sí que hi haurà garanties judicials. Els abusos i els maltractaments existeixen, però són excepció en el llistat setmanal de desamparaments.

Sí, sí, cal dir-ho ben clar: la DGAIA, i per tant el Govern, vulnera drets humans i fonamentals reconeguts a la Constitució espanyola (art. 24 i art. 18, per exemple) i de la Convenció sobre els Drets de l'Infant de 1989 -tots dos textos vigents al Reino de España, que inclou la Generalitat, de moment- a cada desamparament administratiu que fan.

Fa uns mesos, el Consell de Drets Humans de les Nacions Unides va condemnar el Reino de España perquè als Jordis se'ls havien vulnerat drets civils i va dir que haurien de ser lliures i no a la presó. Fa unes

“

Rere el nom de la DGAIA i un rosari d'acrònims incomprensibles s'amaguen l'arbitrarietat i la injustícia

setmanes, a Ginebra, l'ONU va examinar Espanya de l'assignatura de drets humans. El seu Consell dels Drets Humans *només* (!!!) li va fer 275 recomanacions. M'imagino la cara del relator especial quan rebí una denúncia sobre la vulneració sistemàtica del dret de tutela judicial efectiva (art. 24 CE) no de 2, ni 20, ni 200 activistes, presos polítics, exiliats... sinó de 5.000 menors internats contra la seva voluntat (forçada a no ser expressada) en centres, privats de llibertat i sense cap resolució judicial expressa. M'imagino la cara del Molt Honorable President de la Generalitat, destituït o no també des de la vulneració del dret i la lògica jurídica, quan -comprovats els fets- potser es condemna la Generalitat de Catalunya per vulnerar els drets d'aquests menors. Sí, és clar: la DGAIA pot treure pit i dir que és l'Estat espanyol i no pas la Generalitat a qui es condemna. Gran argument!

Jo, com que soc *indepe*, no ho amago. M'imagino que arribarà un dia que tindrem un nou estat a Europa que es dirà República Catalana. M'avergonyiria que l'endemà de la seva constitució i reconeixement a les Nacions Unides aparegués la República Catalana a la llista de països condemnats per vulnerar drets humans i a sobre els dels menors. Potser sí que algun dia ens farà somriure tot plegat, però ara encara no. ●

/ EMMA
CASADEVALL

Alternatives que donen llum

Generador eòlic del projecte "Viure de l'aire del cel", impulsat pel veïnat de Pujalt, a la comarca de l'Anoia

En resposta al sistema elèctric espanyol, controlat per l'oligopoli de cinc multinacionals, al llarg dels darrers anys han proliferat projectes d'energia comunitària i cooperatives

Ester Fayos | @EsterFayos

Ares dels Oms, situat als Serrans, entre les comarques de Gúdar-Javalambre (Terol) i la Serranía Alta (Conca), el veïnat està fart que el poble es quede sense llum. El municipi es troba al final de la xarxa de llum i els talls de subministrament són habituals, sobretot a l'hivern. Una vegada s'apaga la llum, poden estar des de cinc minuts fins a 36 hores aïllades i incommunicades. Després de cinc anys plantejant i debatent possibles solucions, Ares dels Oms està cada vegada més prop de posar fi a les avaries i aconseguir el seu objectiu final: desconnectar-se de la xarxa elèctrica estatal i aconseguir autoabastir-se

amb energia renovable els 365 dies de l'any. Aquesta fita no es podria fer realitat sense el treball precedent de cooperativisme i apoderament social que van encetar a finals del segle XX nombroses cooperatives d'energia renovable.

L'objectiu d'aquest municipi de 381 habitants podria complir-se a finals de l'any 2020, i es convertiria en la primera localitat de l'Estat espanyol que genera i distribueix la seua pròpia energia, completament ecològica. Per a aconseguir-ho, l'Ajuntament d'Ares dels Oms, en col·laboració amb l'empresa pública municipal Sersuma i el Departament d'Enginyeria Elèctrica de la Universitat Politècnica de València (UPV), pre-

veu l'ús d'una planta fotovoltaica, un generador eòlic i una planta de biomassa per a reutilitzar els purins generats en les activitats ramaderes; així com tecnologia hidràulica, amb què s'aprofitarà la força dels salts d'aigua dels rius i basses més pròximes. Es tracta d'una combinació de quatre energies "prou complicada, ja que s'han de preveure i cobrir les necessitats del poble", explica Mutaz Alajimi, enginyer municipal i director tècnic de l'empresa Sersuma, qui subratlla que el projecte permetrà estalviar-se "les pèrdues que suposa el trasllat de l'energia en xarxa".

El projecte, que compta amb un pressupost de quatre milions d'euros, constarà d'una primera fase, en »

» què es farà un estudi de viabilitat per a comprovar que amb l'energia que es genere es podrà abastir tot el poble durant l'hivern i l'estiu. Per això, per exemple, "l'Ajuntament preveu emmagatzemar els excedents d'energia hidràulica en centres de bombament", matisa Alajimi. L'obtenció d'aquest tipus d'energia renovable, però, és la que més dificultat està suposant, ja que un salt d'aigua prové del riu Arcos -ubicat en la comarca de Gúdar-Javalambre- i "s'han de demanar els permisos pertinents a la comunitat d'Aragó", exposa.

Segons l'última anàlisi de FACUA - Consumidors en Acció, en octubre el rebut de la llum va experimentar una pujada mensual del 4,8%. Així, la factura amb la tarifa semiregulada PVPC (preu voluntari per al petit consumidor) es va situar en 70,08 euros, enfront dels 66,87 euros del de setembre de 2019. Aquestes pujades de preu "no es preveuen amb el projecte que hem plantejat, amb què s'espera reduir entre un 15% i un 25% la factura de la llum", destaca el tècnic municipal.

El veïnat serà, doncs, el principal beneficiari en tots els sentits, ja que l'Ajuntament també es planteja que les habitants puguin aportar diners i es facen sòcies. "És una manera d'apoderar la ciutadania i democratitzar el sector elèctric", afegeix Alajimi. Quant als efectes mediambientals i locals, a banda d'apostar per l'energia renovable com a eina de desenvolupament rural i per a combatre l'amenaça del despoblament, s'espera evitar l'emissió de fins a 1.200 tones de CO₂. "Pot semblar una xifra menuda, però, si tenim en compte que el poble té menys de 200 habitants, el nombre és molt gran i el medi ambient i les futures generacions ho agrairan", conclou.

Energia comunitària

El veïnat d'Ares dels Oms ha tingut com a referents projectes d'autoabastiment energètic espanyols i europeus com, per exemple, el del municipi alemany de Feldheim, les 150 habitants del qual han aconseguit la independència energètica; així com algunes experiències d'autosuficiència compartides entre les entitats socials i la ciutadania dels Països Catalans. És el cas del primer projecte comunitari d'energia eòlica "Viure de l'aire del cel", impulsat pel veïnat de Pujalt, a la comarca de l'Anoia. "Davant d'un sistema elèctric que està en mans de molt poques mans, decidim instal·lar un molí de vent de propietat compartida per generar elec-

tricitat neta i verda i fer possible la solidaritat entre persones", recorda Pep Puig, un dels impulsors de l'aerogenerador, el qual, amb un funcionament previst de 2.405 hores a l'any, genera electricitat neta suficient per a abastir unes 2.000 llars.

Per tal de dur a terme la iniciativa, que fa dos anys que va començar a funcionar, es va constituir l'empresa Eolpop SL, a través de la qual es va supervisar el muntatge i la instal·lació de l'aerogenerador i es van gestionar els contractes de venda d'energia i l'assegurança de les 615 usuàries participants -les aportacions de les

quals van arribar fins als 2.800.000 euros. "Es va convidar la ciutadania a participar amb una quantitat econòmica, que, invertida en l'aerogenerador, genera l'energia que les famílies utilitzen en el seu dia a dia i durant els 25 anys de vida útil del molí", explica Puig. "Una vegada vam assolir la

quantitat de diners necessaris -continua-, vam començar a produir energia. Ara estem treballant per expandir el projecte a altres llocs".

Els projectes d'energia comunitària que, al llarg dels darrers anys, han nascut als Països Catalans no hagueren estat possibles sense el procés de democratització del sistema elèctric espanyol que van encetar cooperatives d'energia renovable com, per exemple, Som Energia i la centenària cooperativa de Vinalsa, la qual va iniciar la seua activitat "gràcies al treball dels llauradors del poble, que, dins del Sindicat Agrícola, van decidir crear la secció elèctrica per a donar llum al veïnat", conta el seu gerent, Javier Pujol.

En paraules de Pablo Cotarelo, expert en política energètica i membre de la cooperativa d'assessoria econòmica i energètica Ekona, les cooperatives "han generat les bases

per a crear nous projectes, en què s'uneix la gent i, a més a més, beneficien el conjunt de la societat". "Ara toca aconseguir que les administracions públiques també s'apoderen i utilitzen aquesta unió perquè l'energia deixi de ser un negoci i passe a ser un servei públic", exigeix.

Els ajuntaments d'Ontinyent, Otos, Carrícola o el Palomar, municipis situats a la comarca de la Vall d'Albaida, són algunes de les administracions locals que han decidit abandonar l'oligopoli elèctric de les cinc multinacionals que dominen el

sector -Iberdrola, Endesa, Gas Natural Fenosa, Viesgo i EDP- i fer el canvi cap a un model sostenible, descentralitzat i de proximitat, contractant l'electricitat a la cooperativa Seneo. "Cada vegada són més ajuntaments els que aposten per aquestes alternatives, però

El veïnat d'Ares dels Oms ha tingut com a referents projectes d'autoabastiment energètic d'altres llocs d'Europa

Ontinyent, Otos, Carrícola o el Palomar, municipis situats a la Vall d'Albaida, han decidit abandonar l'oligopoli elèctric

Seu social de l'Elèctrica de Vinalsa, a la comarca de l'Horta Nord / LUCAS GUERRA

Panoràmica des de l'aire de l'aerogenerador cooperatiu de Pujalt

encara som una minoria, tot i que ara hi ha més coneixement sobre el frau de les elèctriques”, lamenta Xavier Galiana, actual responsable de la gestió i administració de Seneo. La cooperativa va nàixer en 2013 a Ontinyent com la resposta ecologista als incendis que van cremar els terrenys on després Iberdrola va construir una línia d'alta tensió, tot i l'oposició del veïnat.

Des de la Xarxa de Dones per una Transició Energètica Ecofeminista denuncien la relegació de les dones als llocs administratius

El següent pas, segons Marta Province, secretària i enginyera elèctrica de la cooperativa Xicoteta Energia, és que les entitats públiques comencen a contractar l'energia més econòmica i neta possible i “que es deixen de prorrogar els contractes amb les grans elèctriques sense fer concursos perquè, almenys, les menudes també tinguem l'opció de participar-hi”, rebla amb rotunditat.

Transició energètica ecofeminista
Les treballadores del sector posen l'accent en les traves burocràtiques amb què es troben per a poder impulsar qualsevol iniciativa ciutadana, sobretot “a l'hora d'aconseguir llicències”, explica Province, i de poder incloure mesures socials per a ajudar els sectors més vulnerables. “Hi ha comercialitzadores menudes -matisa- que no poden oferir, per exemple, els bons socials, perquè està establert que només el poden brindar les cinc empreses de l'oligopoli”.

A les dificultats legislatives i econòmiques se suma la masculinització del sector elèctric. Des de la Xarxa de Dones per una Transició Energètica Ecofeminista han identificat diverses discriminacions, com la relegació de les dones als llocs administratius i no tant als òrgans de decisió, gestió o tècnics. “En tots els models energètics s'ha de començar a incloure la perspectiva ecofeminista, amb què fiquem en el centre la cura de la terra, dels nostres cossos i de les dones, les més afectades per la pobresa energètica”, defensa Gabriela López, presidenta de Xicoteta Energia, on el consell rector l'integren només dones, i membre de la Xarxa de Dones per una Transició Energètica Ecofeminista. El seu objectiu és aconseguir un nou model d'energia amb què no només es creen alternatives per a generar llum, sinó també es posi fi a les mateixes estructures centralitzades i masculinitzades que han copat el sector elèctric. ●

#GOTrentilitzable
X un MÓN + SOSTENIBLE

+ informació
93 837 15 48
www.ecofestes.cat

Compra'l
personalitza'l!

Lloga'l
Got genèric de 30 i 50 cl

Renta'l
Servei ràpid i eficaç

Gestió integral
x grans esdeveniments!!

Atzucac a les portes d'Europa

El govern d'Atenes pretén construir camps tancats per a refugiades a les illes gregues de l'Egeu mentre la nova llei d'asil augmenta i accelera les deportacions a Turquia

Berta Camprubí | @bertacamprubi
Lesbos (Grècia)

La família de la Zaineb va marxar de l'Afganistan quan ella tenia nou anys. “Vam fugir a causa dels talibans, perquè van empresonar el meu pare, i també a causa d'enemics de la família que ens volien mal. Els talibans ens persegueixen, a les famílies hazara”, explica la jove de 27 anys. Com han fet durant els darrers quaranta anys prop de quatre milions d'afganeses -moltes pertanyents a l'ètnia hazara, una minoria de parla persa que professa l'islam xiïta-, la família de la Zaineb va instal·lar-se a l'Iran, on tres milions d'afganes resideixen sense documentació. Després de divuit anys en precàries circumstàncies, van decidir emprendre un llarg, car i arriscat camí a la recerca d'un lloc on filles i nétes poguessin tenir accés a educació, salut i treball digne, un territori que anomenen Europa. Per ara, però, el trajecte les ha portat al camp de refugiades de Mória, a l'illa de Lesbos (Grècia).

A Mória, en comptes de drets i oportunitats, aquesta família ha topat amb les indignes condicions del camp més poblat d'Europa i amb els efectes d'una nova llei grega d'asil que busca incrementar les deportacions a Turquia. Conegut popularment com *l'infern*, Mória és una antiga base militar reconvertida en infraestructura per a refugiades dissenyada per acollir menys de 3.000 habitants, però avui hi malviuen 20.000 desplaçades des de 56 països. Un 33% són infants. El 72% són de l'Afganistan, segons l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR), tot i que moltes no l'han trepitjat mai: són nascudes a l'Iran.

Mentre la majoria dormen en tendes d'acampada o barraques de fusta improvisades, esteses als camps d'oliveres al voltant de Mória, algunes -sobretot les nouvingudes- han de dormir a la intempèrie en nits d'hivern que aquest febrer han arribat als dos graus sota zero. Pensades oficialment per albergar 6.200 persones, en cinc petites illes gregues de l'Egeu situades a menys de quinze quilòmetres de Turquia (Lesbos, Quios, Quios, Kos i Leros) viuen atrapades unes 41.000

sol·licitants d'asil. Quatre anys després de l'acord entre la Unió Europea i Turquia que converteix aquestes illes en una presó a l'aire lliure, l'ACNUR assegura que 112.000 seria el còmput global de refugiades en territori grec.

El camí de l'asil: un camp de mines

Amb talls d'electricitat, cues de més de tres hores per rebre menjar o atenció mèdica i a l'espera d'una resolució del procés legal amb resultat incert, les condicions de Mória i de la resta de camps de les illes incompleixen les directives europees d'acollida de sol·licitants de protecció internacional i fa anys que han caigut en el pou de la vulneració dels drets humans. “La il·legalitat és molt evident”, assegura Elli Kriona, coordinadora jurídica de l'ONG d'advocades HIAS. La llei d'asil grega aprovada pel nou govern del partit dretà Nova Democràcia el novembre de 2019 “és molt punitiva” i suposa “un camp de

Pensades per albergar 6.200 persones, unes 41.000 sol·licitants d'asil viuen atrapades en cinc petites illes gregues de l'Egeu

Les refugiades pateixen talls d'electricitat i han de fer cues de més de tres hores per rebre menjar o atenció mèdica

Zaineb i la seva família malviuen a l'illa de Lesbos / BERTA CAMPRUBÍ

mines". Segons Kriona, "facis el que facis, violaràs algun dels articles i la demanda d'asil acabarà sent declarada inadmissible".

Per arribar a Europa, la família de la Zaineb va creuar de manera irregular dues fronteres: la de les muntanyes Zagros entre l'Iran i Turquia i la distància marítima de l'Egeu que separa Turquia i Grècia. "Va ser un viatge molt dur, molt difícil, de sis mesos en total", explica la jove afganesa des de Mòria, asseguda en una tenda de cinc metres de llargada per dos d'amplada on viuen deu persones pertanyents a dues famílies. La seva mare serveix te. El seu pare relata que per creuar la primera divisió territorial van caminar set dies i van pagar 8.000 dòlars per cap al traficant de persones que els va guiar entre les muntanyes. "Sé que sona increïble, però ho vam pagar demanant préstecs a familiars", lamenta Zaineb.

Uns mesos després, per pujar a una embarcació de plàstic que creués els pocs quilòmetres que separen Turquia de Lesbos van pagar 500 euros per cap. El trajecte que una persona amb passaport europeu pot fer en una hora i per vint euros, costa dotze vegades més i entre tres i quatre hores de patiment afegit per les que fugen de la violència. Els obstacles no són pocs. Quan no és un temporal, els traficants poden haver col·locat motors de mala qualitat a les embarcacions que les deixaran desamparades enmig de l'Egeu. I sempre poden topar-se amb la policia marítima turca: 172 barques amb 6.169 refugiades van ser aturades per la guàrdia costanera turca aquest gener de 2020, segons l'ONG Deportations Monitoring Aegean (DMA). De fet, a Mòria, algunes relaten haver creuat a Lesbos en el desè intent. La família de la Zaineb ho va aconseguir en el quart, però n'hi ha d'altres que no ho aconseguixen: entre el 2014 i el 2019, 1.949 persones han mort o desaparegut intentant arribar a les illes gregues, segons dades de l'ACNUR.

Accelerar la deportació

Les 20.000 persones de països com l'Afganistan, Síria, l'Iraq, Palestina, el Congo, Somàlia, Kuwait

o fins i tot Haití que viuen a Mòria duen a l'esquena una història de migració diferent, però amb una cosa en comú: quasi totes carreguen el pes d'haver patit violència. Tanmateix, a la pràctica, la nova legislació d'asil grega accelera la deportació de qui sol·licita asil i no demostrï molt ràpidament tenir el perfil restrictiu que marca la convenció de Ginebra. Si abans s'acumulaven esperes de més d'un any pel dia de l'entrevista amb l'Oficina Europea de Suport a l'Asil (EASO, per les sigles en anglès) i molts més mesos per rebre la notificació de la decisió, a les persones arribades a les illes després de l'1 de gener de 2020 se'ls tramita tot aquest procés en un sol mes. Zaineb i la seva família van arribar a Lesbos el 5 de gener, quaranta dies després ja han rebut la decisió de l'EASO: la sol·licitud ha estat rebutjada.

Segons Kriona, l'advocada de HIAS, la nova legislació comporta "mesures totalment desproporcionades. Hi ha una inversió de la càrrega de la prova, com si l'Estat ja tingués una presumpció i tu haguessis de demostrar el contrari. I la presumpció és que tu menteixes i que no col·labores amb les autoritats". Amb només un advocat d'ofici en tota l'illa, apel·lar la decisió de l'EASO és molt difícil i, encara que ho aconseguixin, les probabilitats que la família de la Zaineb no sigui deportada aviat a Turquia són molt poques. Segons l'organització DMA, el gener es van fer 39 deportacions a Turquia des de Lesbos. Durant el mateix mes de 2019 se n'havia realitzat només una. L'objectiu del govern grec és "aconseguir 200 deportacions a la setmana en tres mesos", va assegurar fa poc el seu portaveu, Stelios Petsas.

"Estem davant de la criminalització dels sol·licitants d'asil i això mostra que la convenció de Ginebra, igual que els drets humans, no serveixen per a res, són paraules buides", diu un activista alemany del moviment No Borders resident a Lesbos des de fa més de tres anys que prefeix mantenir l'anonimat. Hi ha moltes maneres de rebutjar. Una és prevenir: el govern grec ha anunciat que construirà barreres flotants al mar

Segons l'organització Deportations Monitoring Aegean, el gener hi va haver 39 deportacions a Turquia des de Lesbos

Egeu perquè les migrants s'ho repensin abans d'embarcar-se des de la costa turca.

Restringir la llibertat de moviment

Una altra, segons el mateix activista, és "la detenció automàtica de les persones que arriben, que evita que les refugiades puguin tenir accés a advocades o doctores". Generalitzar aquest tipus de pràctica és, precisament, la pròxima fitxa que Grècia pretén jugar: a mitjans de febrer, l'executiu del conservador Kiriakos Mitsotakis va procedir a requisar terrenys a les cinc illes de l'Egeu per construir-hi, a partir del març, nous centres de detenció on les refugiades estaran tancades fins a 25 dies. En aquest temps, s'espera poder gestionar la ràpida deportació que la nova llei fa possible. Segons el portaveu governamental, l'objectiu és "tancar les estructures anàrquiques d'avui" i crear noves instal·lacions tancades i controlades de cara a l'estiu.

D'altra banda, la recent decisió del Tribunal d'Estrasburg d'avaluar les devolucions en calent que l'Estat espanyol va realitzar contra migrants que saltaven la tanca de Ceuta i Melilla pot representar un precedent per a les polítiques migratòries de tot Europa. Es tracta de polítiques centrades a evitar-ne les conseqüències, però mai les causes de l'anomenada *crisi de refugiades*. "Faran tot el possible per evitar que arribin", conclou l'advocada Elli Kriona. ●

Periodistes a Mèxic, una professió d'alt risc

El periodisme independent mexicà, liderat en gran part per dones, ha transformat la narrativa del conflicte intern que viu el país des de l'any 2006 amb l'inici de la guerra contra el 'narco'

Pau González, Laia Martínez i Dolores Mendo | @fragmentados1

Des de l'inici de l'any 2000, almenys 131 periodistes han estat assassinats a Mèxic i 23 més es troben desaparegudes. Així ho ha documentat l'organització britànica Article 19, dedicada a la promoció i a la defensa de la llibertat d'expressió i d'informació. El punt d'inflexió va ser l'any 2006, quan el govern de l'aleshores president Felipe Calderón va iniciar la coneguda com a *guerra contra el narco*, que va desencadenar una onada de violència al país on, des de llavors, més de mig milió de persones han estat assassinades.

A la classificació mundial de la llibertat de premsa que elabora anualment Reporters Sense Fronteres (RSF), Mèxic ocupa la posició 147 dels 180 països examinats, i la impunitat de les agressions al gremi és del 99,2%. Segons l'organització, "si les periodistes cobreixen temes relacionats amb la corrupció de les autoritats (especialment de governs locals) o amb el crim organitzat, pateixen agressions i poden ser assassinades a sang freda".

Es tracta d'un risc que s'agreuja en el cas de les dones. Durant el sexenni a la presidència d'Enrique Peña Nieto, les agressions a dones periodistes van augmentar un 341%. Daniela Pastrana, editora general del portal periodístic independent Pie de Página i coordinadora d'investigacions de Red de Periodistas de a Pie, una organització de dones periodistes que defensa la professió i els drets humans, explica: "En les agressions hi ha una diferència brutal. En el cas dels homes, els amenacen i els maten. Però en el cas de les dones, primer t'amenacen amb la família i després utilitzen la violència sexual".

Fer front a la por i al silenci

Pastrana també assenyala com les amenaces al sector han anat canviant des de l'any 2006: "Primer va començar a haver-hi atacs a mitjans, sobretot al nord del país, tot i que també al sud, amb incendis o amb granades. Després van començar els atacs als bloguers. I en els últims anys ha fet un gir: han augmentat les demandes contra periodistes. L'únic que ha estat constant han estat els assassinats".

Aquesta dinàmica, per a la periodista i professora investigadora de la Universitat Autònoma de Mèxic (UAM) Guiomar Rovira, mostra clarament la manca de llibertat d'expressió al país. "El que veiem avui a Mèxic és una feina audaç de periodistes denunciant fets -documentats i fins i tot provats- que no té cap conseqüència. La llibertat d'expressió ha de ser també una llibertat política àmplia, i succeeix el contrari: hi ha un silenciament d'aquestes veus crítiques, molestes", sentència la investigadora. "Hi ha zones de silenci, territoris sencers del país d'on no tenim informació, d'on no se sap res i on les periodistes han de callar per aquesta llei de 'plata o plom', cobres o et maten. I continua: "El periodisme en província, local, l'exerceixen periodistes precaritzades que cobreixen la font policíaca i del *narco*, que no tenen cap protecció i es veuen sotmeses als interessos de tota mena de grups. És una situació d'extrema debilitat. Una periodista a Mèxic no viu, sobreviu. No hi ha condicions, no hi ha garanties".

Moltes s'han vist obligades a exiliar-se. Patricia Mayorga, corresponsal d'un setmanari d'anàlisi política amenaçada per l'exercici de la seva feina, va haver de marxar de Chihuahua -la regió de la qual és originària i on treballava quan va rebre les amenaces. El 23 de març de 2017, les amenaces es van complir per a una companya de feina, Miroslava Breach. Vuit trets van posar fi a la seva vida quan es dirigia a portar el seu fill a l'escola. Actualment, Mayorga es troba a Barcelona en el programa d'acollida temporal de periodistes de la Taula per Mèxic i l'Ajuntament de Barcelona, ja que la seva vida segueix en risc.

Davant d'això, Mayorga creu que "l'aposta que hem de fer no passa només pel periodisme independent sinó pel col·laboratiu. Hi ha periodistes assassinades, desplaçades, amenacades i desaparegudes. El missatge dels perpetradors o dels agressors és que hem de callar i l'efecte que s'ha produït ha estat el contrari; sobretot en estats on hi ha hagut execucions o assassinats. Hi han sorgit xarxes de periodistes que aposten per la capacitat, per la professionalització de la feina i, en els últims anys, per mitjans independents".

Rovira explica que Mèxic ha viscut "un renaixement brutal de periodisme independent d'altíssima qualitat que narra històries de vida en temps de mort. Un periodisme resilient que genera comunitat i espais per entendre la bogeria a què està sotmès el país". Un exemple d'això és Red de Periodistas de a Pie, xarxa que aglutina onze mitjans independents. Daniela Pastrana, que n'és la fundadora, explica que "la feina col·lectiva de la Red ha tingut un paper fonamental per trencar la por en moltes zones, perquè hem demostrat que es pot anar als llocs, tornar-ne i publicar".

Canvi de la narrativa del conflicte

Malgrat tot, Mayorga explica que el nombre de dones dins la professió ha augmentat molt en els últims anys. Apunta que elles són les que han aportat una nova perspectiva al conflicte: "A Mèxic, és comú que a les dones els adjudiquin temes de salut, educació o religió als mitjans. Jo crec que aquesta

Una de les periodistes amenaçades viu a Barcelona en el marc del programa d'acollida temporal de la Taula per Mèxic i l'Ajuntament

La professora de la UAM Guiomar Rovira explica que es viu "un renaixement brutal de periodisme d'altíssima qualitat"

Patricia Mayorga (esquerra), periodista exiliada per les amenaces de mort, i Daniela Pastrana, coordinadora de Red de Periodistas de a Pie / PAU GONZÁLEZ

visió ens va donar una altra mirada quan va arribar aquesta guerra. Vam veure primer les víctimes”.

Respecte a la diferència en les cobertures, Pastrana reflexiona: “Els homes tenen el costum d’entrar en dinàmiques d’acció; si no passa res, no entenen quina és la notícia. Les dones estem molt més interessades a entendre els processos, les conseqüències i no només les causes”. Aquest canvi que han aportat les reporteres al periodisme mexicà respon al context de violència en el qual exerceixen. “Elles canvien el discurs i comencen a construir i explicar quines són les conseqüències del dolor. En comptes d’explicar únicament la catàstrofe, expliquen com el país és capaç de generar processos col·lectius de resistència, de narrar no només el fet violent sinó tot el que hi ha darrere. I això és un periodisme polític amb una narrativa que mostra molt més que la mort: mostra processos d’organització, de cures i d’afectes”, assenyala Rovira.

Resistir en un entorn hostil

D’aquesta manera, en els últims anys a Mèxic s’ha estat gestant un periodisme crític que cada vegada és més fort, més visible i més organitzat, tot i que encara

Daniela Pastrana, de la xarxa Periodistas de a Pie, manifesta que “tenim moltes més eines per defensar-nos que l’any 2006”

Un dels aprenentatges: l’associació i la solidaritat són fonamentals per fer front a la violència

compta amb poc espai. La fundadora de Periodistas de a Pie assenyala que avui dia “tenim moltes més eines per defensar-nos de les que teníem l’any 2006. Una prova d’això és l’aliança de mitjans de la xarxa, on compartim informació, alertes i brindem acompanyament tècnic. Ja no només informem de com fer investigacions sinó de com aconseguir recursos i de com treballar audiències”, declara.

És un dels aprenentatges d’aquest període de la història del periodisme mexicà: l’associació i la solidaritat són fonamentals per fer front a la violència. Com Periodistas de a Pie, la creació d’organitzacions periodístiques s’ha incrementat amb el propòsit de formar, alertar, defensar i promocionar les periodistes en condicions de risc. En això coincideixen Mayorga i Rovira, que asseguren que hi ha mitjans que estan perdent la por i que hi ha una presa de consciència global del periodista com a actor polític que pot fer possible la transformació.

Si l’acció de la violència contra els mitjans i les professionals ha estat greu i persistent, l’acció dels col·lectius periodístics, especialment els impulsats per dones, ha estat activa, valenta i no s’ha deixat silenciar. ●

ALGÈRIA: ANY U DE LA REVOLUCIÓ

L'anàlisi de Marc Granell i Dausà
Periodista

El 16 de febrer, milers d'algerianes es van congregar a la simbòlica ciutat de Kherrata, al nord-est de la capital, per commemorar el primer aniversari de la revolució al país magrebí. Fou en aquesta localitat que, un any abans i seguint l'anunci d'Abdelaziz Bouteflika d'optar a un cinquè mandat presidencial, grups de joves van protagonitzar per sorpresa protestes de caràcter inequívocament polític. Tres dies després, les manifestants van destrossar un gran retrat de l'exautòcrata que penjava de la façana de l'Ajuntament, un fet insòlit que es va convertir en preludi d'una caiguda fins aleshores inimaginable.

Empeses per les mobilitzacions de Kherrata, les protestes contra Bouteflika i el règim algerià van derivar en manifestacions molt concorregudes arreu del país el dia 22 del mateix mes. El moviment popular algerià, conegut com a Hirak, acabava de néixer. Des d'aleshores, entre desenes i centenars de milers de persones s'han manifestat al país cada divendres i dimarts, convertint el Hirak en el que molta gent considera el moviment polític més rellevant de la història recent d'Algèria i en un dels actors polítics més poderosos des de la independència. En un any, ha forçat la caiguda de Bouteflika, ha cancel·lat dues farses electorals i ha alterat profundament la cara visible del règim.

La força del moviment deriva en bona part de la seva estratègia, composició i estructura, que exhibeixen un profund aprenentatge històric i comprensió del règim. Des d'un primer moment, el Hirak ha apostat per mantenir-se escrupolosament pacífic; s'ha erigit en un moviment ideològicament transversal, intergeneracional

El Hirak ha esdevingut el moviment polític més rellevant de la història recent del país

i socialment divers; ha tingut presència arreu del país i ha rebutjat qualsevol ingerència externa. A més, el Hirak ha evitat qualsevol mena d'organització sòlida i de lideratge.

Posant de manifest la importància política que ha adquirit, el dia de l'aniversari de les protestes de Kherrata, el nou -i qüestionat- president del país, Abdelmajid Tebboune, va dirigir-se directament al Hirak en un discurs en què va lloar-lo, es va comprometre a satisfer-ne les demandes i va fer una crida a enterrar les pràctiques del règim. Tebboune també va reiterar la voluntat d'obrir vies de diàleg amb el moviment.

Tot i les paraules i promeses, la situació al carrer distava de ser tan receptiva. Coincidint amb el discurs de Tebboune, la policia va impedir la celebració d'una roda de premsa de diversos grups que participen del Hirak -tot i rebutjar representar-lo que s'havien reunit per presentar un manifest. S'hi recollien de nou les demandes del moviment i fórmules per trobar una solució política al conflicte. Malgrat les dificultats per exposar el text, tant la seva persistència com la de les desenes de milers d'algeri-

anes que continuen manifestant-se cada setmana per transformar el país de soca-rel, mostren els desafiaments latents per al règim militar algerià.

El més evident un any després de l'esclat de la revolució és la profunda crisi de legitimitat a ulls de milions de ciutadanes. Per ara, l'alliberament arbitrari de persones preses per motius polítics, les crides a reformar la constitució o la predisposició a dialogar no han aconseguit calmar els ànims. Per al Hirak, els reptes són encara més importants. D'una banda, el règim ha exhibit una gran fortalesa malgrat els canvis introduïts de forma calculada. I, de l'altra, la plana major de l'exèrcit no ha mostrat cap símptoma de voler renunciar a la seva quota de poder -si més no sota la direcció de l'anterior cap de l'Estat Major, Ahmed Gaïd Salah, mort a finals de desembre i substituït per un perfil menys polític. A més, el nivell de mobilització mostra una tendència a la baixa, i en zones on les protestes han estat menys concorregudes les forces de seguretat s'han mostrat més disposades a reprimir-les. Per aquest motiu, hi ha qui creu que el Hirak hauria de delimitar una meta més clara, tot i que la idea no genera consens entre les seves files.

Sigui quin sigui finalment el destí d'aquest moviment, el canvi sembla només una qüestió de temps. Com exposa Vish Sakthivel, de la Universitat d'Oxford, el Hirak s'ha fet seus els elements simbòlics que fins ara havia utilitzat el règim per legitimar-se, com la lluita anticolonial i la defensa nacional, i s'ha erigit en àrbitre a l'hora de concedir i negar legitimitat als actors polítics del país. Una transformació que, a parer seu, ha erosionat inexorablement els fonaments del règim i conduirà Algèria cap a una nova direcció, a hores d'ara encara per determinar. ●

La porta del camp d'extermini de Dachau, amb les famoses paraules "Arbeit macht frei" ("El treball allibera") / ARXIU

L'Holocaust no inspira literatura mediocre

Des de la ficció i el relat testimonial, novel·les inèdites i reedicions d'obres cabdals plantegen crítiques a relats oficials que mai han fet prou justícia a les víctimes

Albert Postils | @AlbertPostils

Obro *El monstre de la memòria*, la darrera novel·la d'un escriptor israelià, Yshai Sarid, que comença a fer-se conèixer en la nostra llengua després d'haver rebut premis en els circuits de la literatura hebrea i francesa. Llegeixo: "No hi ha filats ni ruïnes, només una olor agradable de coníferes sota la pluja. El que va passar aquí està ben colgat sota terra. Els alemanys van destruir el camp i van llaurar la terra ben llaurada". Així és com l'autor descriu el camp d'extermini de Sobibor, a Polònia. Com en d'altres, el nazisme hi va construir cambres de gas per materialitzar la seva matança i després es va encarregar de destruir-les per no deixar rastre de l'aberració. En l'actualitat, sobre el mateix terreny s'erigeix un memorial per recordar el que hi va passar: unes 200.000 persones, la majoria jueves, però també presoneres de guerra i gitanes, hi van perdre la vida.

Instrumentalització de la tragèdia

Amb motiu del 75è aniversari de l'alliberament d'Auschwitz -el complex de concentració i extermini més gran del nazisme-, el Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB) va organitzar un acte per reflexionar sobre l'horror de l'Holocaust. L'esdeveniment va començar amb la projecció d'un fragment

del documental *Et la terre s'ouvrit une dernière fois* ('I la terra es va obrir una darrera vegada'), de l'historiador i cineasta ucraïnès Arnaud Sauli, que recull la feina d'un grup d'excavació al camp a la recerca de vestigis de la memòria. Al film, l'equip recull dents i objectes que les víctimes portaven a sobre quan van morir i que ajuden a conèixer qui eren. Però el Ministeri de Cultura polonès vol aixecar un memorial damunt del terreny, cosa que impedirà prosseguir les tasques d'excavació.

El monument que recorda les víctimes del camp de Sobibor es va aixecar en una esplanada el 1965, i un nou complex museístic es va construir cap als anys 2000. "Han posat el memorial al lloc on les víctimes es despullaven abans d'entrar a la cambra de gas. És el lloc on hi ha més restes. Cimentar un lloc on queden rastres és un crim contra la memòria històrica. Em sembla una paradoxa feta expressament per la literatura, però és producte de la realitat de les aberracions memorials: destruir allò que veritablement parla per posar-hi, al seu lloc, el que els governs volen dir", assenyala críticament l'editora francocatalana Maria Bohigas, directora del segell Club Editor que acaba de presentar la novel·la d'Yshai Sarid.

La novel·la és una ficció crítica que evoca el desconcert d'un guia dels camps nazis a Polònia davant l'espai físic de la memòria i els significants que hi atorguen les turistes que hi van a fer-se *selfies* i les adolescents israelianes que hi cerquen una reivindicació nacional. En l'acte de presentació a Barcelona, l'escriptor ad- »

» verteix del perill que la memòria històrica es converteixi en un instrument al servei dels interessos governamentals: “La novel·la és molt crítica amb la política sobre la memòria a Israel, però també interpel·la moltes coses que estan passant a Europa”. En aquest sentit, Sarid observa amb preocupació l’auge de l’extrema dreta en tot el continent europeu i que aquests partits puguin trobar una oportunitat “per perjudicar la democràcia i els drets humans”.

La fascinació per l’empresa nazi

Sobibor, a la ficció literària de Sarid, és una metàfora que mostra la concepció errònia que els líders mundials tenen sobre la memòria històrica, però també és un punt de partida per plantejar una reflexió més profunda: qui són els protagonistes de l’Holocaust, la comunitat jueva que va ser exterminada o el règim nazi? Visitar els espais de la mort, museïtzar els camps d’extermini i evocar-ne el funcionament, ensenyar l’univers totpoderós del nazisme... Què transmet? L’autor destaca la fascinació que genera el nazisme i la seva obra magna, “l’admiració dissimulada que provoca l’acte d’assassinar”. Així ho posa en relleu a la seva novel·la, el protagonista de la qual confessa: “Cal dir la veritat, fan goig amb aquells uniformes, dalt de les motos, serens, com models de cartells publicitaris”.

Una de les obres literàries recents que ha rebut més atenció per part de la crítica ha estat *Les benignes*, de l’estatunidenc guardonat amb el premi Goncourt Jonathan Littell. L’obra ens trasllada a la ment d’un oficial nazi i ens col·loca en el seu punt de vista. Maria Bohigas ho explica amb aquestes paraules: “Si vas al camp i narres el que va passar al camp, corres el perill d’expressar una idea contrària a la que volies; generar admiració pel nazisme en lloc de condemnar els fets. I més en una època com la nostra, que està absolutament enamorada dels prodigis tecnològics”.

“Tendim a perdre’ns en la xifra exacta dels sis milions de víctimes, però el que tenim són sis milions d’històries a explicar”, reivindica Yshai Sarid

Un altre element que qüestiona qui és el veritable protagonista de l’Holocaust té a veure amb els noms de les qui en van ser víctimes i de les qui hi van participar com a botxins: “Quan parlem de la Xoà tendim a perdre’ns en la xifra exacta dels sis milions de víctimes, però el que tenim són sis milions d’històries a explicar”, reivindica Sarid. I l’editora Bohigas afegeix: “Dels dirigents nazis en tenim un coneixement més detallat. Si demanes a una persona que te’n doni noms, te’n farà una llista d’una dotzena. Si li demanes fer el mateix exercici amb gent deportada i, en la majoria de casos, només sabrà anomenar-te Anna Frank”.

Durant la jornada al CCCB es va fer referència als actes commemoratius realitzats en homenatge a l’alliberament d’Auschwitz. L’escriptor israelià va designar “la voluntat de congelar l’Holocaust a la història”; és a dir, va alertar el públic que no es tracta de copsar, només, el que passava a l’interior dels camps, sinó d’explicar com és possible que aquell horror es produís. “Europa era un continent inconcebible sense la comunitat jueva, que formava gran part de la seva identitat. Però el segle XX va ser capaç d’arrencar-ho de dalt a baix. I és això el que hem d’explicar, el fons de la qüestió, no cenyir-nos a mostrar la fotografia del lloc i la situació de la mort”, va complementar l’editora.

A més, Sarid va considerar que una bona manera de canviar l’enfocament sobre les narratives que s’elaboren entorn de l’Holocaust és “reivindicar la vida de les víctimes, no només l’assassinat”. En aquest sentit, es va suggerir la proposta educativa de convidar l’alumnat a visitar tant els indrets on vivia la població jueva a Polònia com els espais on les jueves amagaven altres jueves. Tot plegat per tractar de “transmetre la gran lliçó d’humanitat dels que van ser deportats”, va assenyalar Bohigas, “constatant que persones comunes, fins i tot en una situació com aquesta, són capaces de posar la seva vida en perill per protegir la de l’altre”.

El monstre de la memòria llança una reflexió sobre els aprenentatges que es poden extreure de l’Holocaust. Després d’uns dies de visita amb un grup de joves, el guia protagonista els reuneix a tots l’últim vespre per preguntar-los quina lliçó han extret de tot el que han vist als camps d’extermini. “Potser cal ser una mica nazi per sobreviure”, esmenta un dels nois. Si aquesta és l’única conclusió, és agosarat pensar que es pot repetir quelcom similar? “Una resposta possible és tenir la força a favor teu, amb la qual cosa ho repeteixes però des d’un altre lloc. No estar en el lloc de qui pateix la història sinó en el de qui fa la història”, conclou Bohigas.

L’obra de l’escriptor israelià no s’emmarca estrictament en la categoria de literatura de l’Holocaust. Tal com l’entendem, només en formen part els llibres sobre testimonis històrics d’aquest esdeveniment, com és el cas de *Cap de nosaltres tornarà*, publicada enguany en català també pel Club Editor. L’autora és Charlotte Delbo, membre de la resistència francesa que va ser deportada l’any 1942 a Auschwitz, va passar per Ravensbrück i va ser alliberada el 1945.

Darrere de cada persona que apareix a les imatges dels camps de concentració del nazisme hi ha una vida amb una història / ARXIU

“Quan vaig poder mantenir-me dreta i aguantar una ploma, és a dir, sis mesos després del meu retorn, vaig escriure de seguida. [...] El vaig escriure d’un sol raig, com sovint quan escric. I sense esquema, sense saber què hi diria, vaig arribar en molt poc temps al final del llibre. [...] I vint anys després el vaig proposar a un editor”, va dir en una entrevista amb Jacques Chancel, el 1974, al programa de ràdio francès *Radioscopie*. També va explicar per què va publicar l’obra dues dècades més tard: “Aquest llibre tenia tanta importància que vaig pensar que potser seria l’única obra de la meua vida. Per això calia que fos una sola obra. I per assegurar-me que en fos una, l’havia de revisar després d’haver-la deixat descansar durant vint anys”.

En paraules de l’editora, “el llibre t’agafa el cap amb les dues mans, et gira els ulls i et diu: ‘Mireu, mireu i mireu’”, perquè *Cap de nosaltres tornarà* s’articula com una mena de registre on Delbo anotava tot allò que passava i veia en el seu confinament a Auschwitz: “Un cadàver. L’ull esquerre menjat per una rata. L’altre ull obert amb el serrell de pestanyes. Intenteu mirar. Intenteu-ho i veureu”.

Un llenguatge per explicar l’horror

Amb el pas dels anys, la literatura de l’Holocaust està cridada a tenir cada vegada més importància, perquè la mort dels testimonis fa que aquestes obres siguin l’únic element que recupera la memòria del que va passar. Tanmateix, l’escriptor estatunidenc Elie Wiesel, supervivent dels camps i autor de *Trilogia*

de la noche (en castellà, a Planeta de Libros), advertia en una entrevista que tot allò viscut als camps “no ho coneixerà ni ho comprendrà ningú. Es queda fora de tot enteniment, de tota percepció”. Així, què pot aportar la literatura de l’Holocaust si no pot fer entendre a la lectora l’horror que es va viure?

“Crec que els hem interpretat molt malament i és un malentès bastant imperdonable”, respon Bohigas a l’interrogant, en una conversa després de l’acte al museu de cultura. Considera que mai no podrem saber què significava exactament un dia en un camp de concentració, però adverteix, a través d’una analogia, que això no pot servir com una “dispensa” per reflexionar-hi: “En el fons, no som capaços de comprendre veritablement què pensa una persona abans de ser executada, però això ens excusa d’una reflexió sobre la pena de mort?”.

“La set dels aiguamolls és més ardent que la del desert. La set dels aiguamolls dura setmanes. Les botes no arriben mai. La raó flaqueja. La raó és vençuda per la set. La raó ho resisteix tot, però cedeix davant la set”, va escriure Charlotte Delbo en un dels capítols de *Cap de nosaltres tornarà*. Jo em pregunto: què és, la set? Imagino que el nostre llenguatge corrent és insuficient per explicar coses com les que es viuen dins un camp de concentració. Delbo ja s’hi referia, als camps, com “un univers on les paraules s’havien marcit”. Sembla, per tant, que el repeteix, segons Bohigas, “a transposar unes vivències en el llenguatge. Quan dius que tens set perquè fa calor i no has begut des de fa tres hores, no té res a beure amb el que aquell deportat sap que és la set. Per tant, t’has de tornar a relacionar amb el llenguatge i dir les coses sabent que el que et llegeix no posa les mateixes experiències dins de cada paraula”.

Literatura en majúscules

En paral·lel a la qüestió del llenguatge, el seu relat fa plantejar-se fins a quin punt és important que l’escrigui una dona. La responsable de Club Editor esmenta: “M’interessa llegir el que ha escrit una deportada dona perquè m’adono que els que s’han ocupat de construir la Xoà en el meu cap són homes”. Ara bé, com a editora literària, per a Bohigas el que és rellevant, en últim terme, és la qualitat literària.

Delbo ja va afirmar, en la seva conversa de 1974 a la ràdio francesa, que “l’Holocaust és un esdeveniment tan extraordinari que no pot inspirar obres mediocres”. Deia que obligava a reinventar el llenguatge. Els camins per arribar-hi són diversos, però la lectura d’aquesta autora francesa, com la de Primo Levi i altres supervivents, produeix la sensació que la literatura poques vegades ha estat tan expressiva. ●

En alguna cantonada, algú

A Joan Brossa

Un relat d'Eloi Latorre | @homestatic

Un mantell ocre inunda la ciutat de capvespre i esculpeix capricis d'ombra en façanes i terrats, suggeriments de perspectives esbiaixades, siluetes desafidores, pictogrames juganers dibuixats sobre els ramats de roba estesa, universos efimers que s'apoderen fugaçment de la racionalitat planimètrica i el ritme funcional de les arquitectures mentre, ran de terra, rius de gent es fan escàpols dels torns de tarda, zigzaguejant per les voreres, bressolats pels miralls solemnes dels aparadors, traçant meandres desiguals entre quioscos i parades d'autobús, impulsats pels batecs dels semàfors, que es bifurquen a les cruïlles i es coagulen als passos de vianants, tot buscant l'aixopluc dels subsòls, el recolliment reticular dels extraradis, el confort dels al·vèols domèstics i el bàlsam dels noticiaris nocturns, amb un repic apressat, arrítmic, nerviós, de passes, que embolcalla un formigueig de caps cots i d'esbufecs glaçats, clavats en l'escalf de la roba d'hivern, i un zumzeig insonor de retines llampegants, furtives, que es busquen i s'esquiven, s'escruten i es defugen, topen i es desvien, es pregunten i no es responen, s'envolen dissimuladament, projectant un eixam invisible d'interrogants que es disposa amb parsimònia, com una pel·lícula de neu fina, en el pentagrama de l'asfalt, es desfà i es replega en remolins sota l'acció combinada de l'estrèpit de motors i l'alènar tremolós dels tubs d'escapament, s'acumula als vorals, s'escampa per la monodia dels enrajolats, en espera del pas reparador dels serveis de neteja i, mentrestant, els enfilalls il·luminats de trànsit es dissolen com aquarel·les ínfimes en els punts de fuga de les avingudes, i la notícia dels carrers buits s'anuncia amb un pampallugueig general de persianes i cortinatges, telons protectors d'espectacles anònims, biografies sense guió, esqueixos de diàlegs sense rèplica, dosis prescrites d'escapisme i nits entre parèntesis, covades rere l'armadura dels portals, l'èmfasi dels pestells, la tranquil·litat

/ MERCÈ MORENO

de les bústies buides, la profilaxi dels forrellats, l'ull de peix deforme dels espiells que cerquen el calmant dels replans immòbils, l'assossec dels ascensors impertèrrits, l'espetec consolador de fluorescents solitaris, la seguretat petrificada de les escales, uns blindatges que cuirassen els bocins de vides del dictamen rígid dels exteriors momificats, la tabula rasa dels espais deserts, la successió uniforme dels fanals que escapça tota possibilitat d'ombra dissipada, on només el baf sèptic dels claveguerams notifica algun record de congestions ignotes, ecos llunyans de planys estèrils ofegats en soterranis sense rastre, enmig de repics imprecisos de severitat dactilogràfica, terrabastall sord d'arxivadors, guspises repel·lents, xerrameca de consignes memoritzades, balanceig de bombetes foses, esgarips de curtcircuit elèctric, somriures remollits, pulsions de cartes marcades, ofecs de paper de vidre, bullici de respiracions corsecades, esclafits de metall tòxic, apologies de punys closos, enginyeria de cossos amuntegats, batecs de parpelles lívides, clavades en murals de taques d'humitat, raneres de llengües balbes, remors d'escarafalls eixorcs, esclafits de boques sense nom, negades en embriagueses d'aire saturat, alenades d'òxid roent, simfonies de mans aferrades a poms d'incertesa, tenallades per cruiximents de plom, secs, eixuts, quirúrgics, feixos d'estupor que s'escolen per un laberint purificador de desaigües, entre esquelets de bigues i closques de formigó armat, sepulcre d'oblits, ventre amniòtic que aïlla les despulles de passadissos sense sortida del relat públic d'una nit impol·luta, de lluna de plata, esquixada puntualment per estols marcial de cúmuls i escamots d'aus adormides, que cobreix el mapa urbà d'una capa suau de beatitud cronometrada, de lluentor exacta, de serenor indiscutida, de pau mil·limètrica, de silenci perfecte. I en alguna cantonada, algú, reparteix fulls clandestins. ●

ZINEMALDIA
21 DE FEBRER
- 1 DE MARÇ
XV FESTIVAL DE
CINEMA BASC
A CATALUNYA

MENÚ DEL DIA
al KOP DE MÀ
cuina casolana
opció vegetariana
preus populars
C/Riego 4
SANTS

En comú, fem camí
Fes-te'n sòcia per 50€ a l'any
**LA REPAR-
TIDORA**
Llibreria associativa · Espai Editorial · Pensament crític
C/Torreta de Miramar 1 baix 3, Benimaclet (València) - larepartidora.org

CUINA DE BARRI
ESMORZARS
MENÚ AL MIGDIA
CARTA DE NIT
OPCIÓ VEGETARIANA
BEGUDES DE LA TERRA
CERVESES ARTESANES
CULTURA POPULAR
C/PREMIÀ 20, BAIXOS, 08014
SANTS. PAÏSOS CATALANS
93 422 16 13 WWW.TDK.CAT

ressenyas

La recuperació d'una obra cabdal

Ferran Riera

El 1990, Vicent Torrent, que llavors era membre del grup Al Tall, va publicar la primera edició de *La música popular*, un llibre cabdal per comprendre moltes coses: des de la mateixa concepció i situació de la tradició musical valenciana fins al seu diagnòstic, que comprenia un seguit de propostes sobre el present, incloent-hi l'aposta per la ubicació de la música de la seva terra a l'estàndard mediterrani i pel que ell va anomenar la *riproposta*. És a dir, la posada al dia de les músiques i les lletres basades o inspirades en aquella tradició irremissiblement condemnada a una mort provocada per la desaparició de la societat rural que havia donat sentit a la seva funcionalitat, a mans de la nova societat de consum nascuda al segle XX.

Aquest volum de caràcter més aviat didàctic va significar un importantíssim toc d'atenció, ja que era el primer cop que algú escrivia una cosa així als Països Catalans. La veu autoritzada de Torrent -no tan sols com a fundador d'Al Tall sinó també com a director de la Fonoteca de Materials que editava la Generalitat Valenciana i com a impulsor de les Trobades de Música del

Mediterrani que durant els anys vuitanta es van celebrar amb gran èxit a València- situaven la seva obra sobre un pedestal que era sinònim d'autoritat, tant per la valoració que feia del passat de la música tradicional com pels comentaris sobre el present i fins i tot pels pronòstics que efectuava sobre el seu futur.

Han hagut de passar trenta anys perquè aquest llibret, que s'havia convertit en una co-bejada peça introbable, tornés a ser editat per comprovar que el temps gairebé no ha passat per a les seves pàgines. I, si ho ha fet, el mateix Torrent s'ha encarregat de posar-les al dia mitjançant una nova introducció que jo recomanaria llegir al final de tot i no al començament, que és on l'ha situada ell.

Però, sigui com sigui, el contingut de la seva tesi es manté impertorbable, com una mena d'entrepà on les diverses tradicions locals valencianes -complementades amb un petit estudi sobre la dolçaina- conformen el tall, mentre el pròleg d'Antoni Ariño i la imprescindible introducció original, per una banda, i el no menys recomanable epíleg, per l'altra, constitueixen l'embolcall. ●

LLIBRE
La música popular
Vicent Torrent
Edicions Alfons el Magnànim, 2019
140 pàgines

Dibuixar-se el cos i l'experiència

Elena G. Ruiz | @La_Directa

Pell i textures de tots colors. El mar del cos manifestant-se de forma col·lectiva. I l'experiència d'un desordre de l'alimentació latent i explícit. Aquest és el treball de Cinta Tort Cartró, coneguda amb el nom artístic de *Zinteta*, a *Habitar mi cuerpo*, un llibre il·lustrat que recorre i s'endinsa en i amb les entranyes de l'autora, compartides amb i en la pell de totes les persones que han participat en els seus tallers de pintura en i amb el cos.

Un llibre que aboca al detall i exigeix responsabilitats a través d'aquest "allò personal és polític". Un treball cuinat a foc lent i amb els sentits desperts que posa de manifest la necessitat de compartir-se, tocar-se, redibuixar-se. I que recopila dos anys del treball de l'artista compartint tallers i polititzant l'experiència d'un trastorn de l'alimentació. Al descobert i amb les veritats presents, el treball de Zinteta és un camí compartit que posa la pell de gallina. ●

LLIBRE
Habitar mi cuerpo
Cinta Tort Cartró
Penguin Random House
125 pàgines

Reescriure els fonaments

Elena Maravillas | @ElenaMaravillas

LLIBRE
Tierra de amor y ruinas
Oddný Eir
Traducció: Fabio Teixidó
Editorial Sexto Piso, 2019
213 pàgines

Una veu en primera persona. Una dona. Un forat a l'escriptura pel qual ens apropem a la intimitat d'un diari. O és un calendari? *Tierra de amor y ruinas* es dibuixa com un exercici continu de reescriptura d'Islàndia. Dubtes: tornar a la pàtria o fer un nou camí?

Aquesta novel·la podria llegir-se com una revisita necessària al concepte de *nacionalisme*, com una dissecció del seu contingut de la qual resultarà un altre cos: el *terramatriotisme*. La realitat social del país porta la narradora a l'intent de reconstrucció de les idees de parella, família, tradició i pàtria.

En primer pla, la narració d'un viatge que pretén donar una nova definició a l'edificació d'allò íntim. De fons, la problemàtica pública sobre la propietat del terreny i l'ús dels recursos per al lucre en mans privades. I el diari com a peça que fa possible la unió de totes dues realitats, una imbricació que adquireix la rellevància d'una conquesta: la creació d'un món. ●

/ ROSER GAMONAL

“Molts joves ja no es deixen seduir pel mite d’Europa”

Àlex Romaguera | @AlexRomaguera

Diomma Dramé, periodista senegalesa

Cada any, centenars d’adolescents marxen de l’Àfrica en direcció a una Europa que han somiat poderosa i idíl·lica. D’aquest periple tracta la majoria de reportatges que Diomma Dramé ha publicat als diaris *Ouestaf News* i *Wal-fadrji* i a la revista *Intelligence*. Llicenciada en periodisme per l’Institut Superior d’Emprenedoria i Gestió del Senegal, Dramé (Bignona, 1983) ressegueix la vida d’aquest jovent mentre ofereix el testimoni de les qui, després de marxar a la recerca d’una vida millor, tornen deportades. Segons ella, explicar el drama que pateix aquest col·lectiu és el primer pas per desvetllar la consciència crítica i enfortir el compromís d’una ciutadania africana que, els darrers anys, està impulsant experiències locals que asseguruen el progrés de les futures generacions.

Quan t’interesses pel fenomen de les deportacions?

Va ser el 2015, després d’investigar els fluxos migratoris que provocava el conflicte a Síria. Em vaig preguntar per què no es parlava de l’increment de joves africans que, des de l’any 2006, marxen cap a Europa i que, després d’un llarg viacrucis, són retornats als seus països d’origen.

Quins circuits segueix aquest jovent?

El principal era via mar, fins que el 2008 Frontex (l’Agència Europea per a la Custòdia de Fronteres i Costes) va començar a vigilar-lo. I l’altre va obrir-se arran de la guerra de Líbia, per on molts nois i noies del Senegal, Burkina Faso i Mali intenten arribar a Europa. La majoria són menors d’entre 14 i 15 anys a qui les seves famílies escullen perquè marxin i, una vegada a destí, els enviïn els diners que obtenen treballant en feines precàries. Uns quants van morir fa poc quan sortien en llanxes ràpides per la costa de Mauritània.

Entre els motius d’aquesta diàspora, quins destacaries?

És la conseqüència de la política que aplica l’actual govern del Senegal, que a través de contractes amb la Unió Europea autoritza que vaixells europeus naveguin a les nostres aigües i n’extreguin el peix que volen. És a dir: en lloc de facilitar al jovent els mitjans amb què assegurar-se un futur més digne, els empenyen a fugir del continent.

Hi ha alguna manera de prevenir que marxin?

S’impulsen campanyes per introduir-los en l’agricultura i la piscicultura. Però ho tenen complicat, perquè al Senegal l’oferta formativa no cobreix ni el 10% de la demanda, quan és bàsica per garantir-los una sortida econòmica. Davant d’això, nosaltres els oferim un acompanyament personal, ja que el retorn al país els causa molts problemes psicològics.

Com es reubiquen de nou a la societat africana?

És dur, perquè s’adonen que l’economia de les seves famílies ha quedat molt malmesa; d’aquí que la majoria prefereixi instal·lar-se en un altre lloc abans d’expressar la seva decepció als pares. A causa d’això s’han registrat alguns suïcidis.

Es converteix en un col·lectiu vulnerable?

Aquest és el risc. Per això intentem que trobin feina i rebin ajuda psicològica i mèdica tan bon punt són deportats. I és que, si no es refan en poc temps, marxen de nou malgrat el cost que això els suposa.

Com a periodista, què hi pots aportar?

D’entrada, explicar que la migració no és un problema estadístic. Cal posar-hi rostre i mostrar que, darrere d’aquests drames, hi ha persones amb noms i cognoms, i al mateix temps ensenyar que existeix una societat africana preparada per oferir-los oportunitats.

Quins referents troben?

Els últims anys n’han sortit alguns de molt importants. És el cas dels joves que al Casamance, la regió sud del Senegal, han aconseguit sustentar la seva economia i la de les seves famílies mitjançant el cultiu de cítrics. I el

mateix passa a Ghana i altres països de l’Àfrica subsahariana, on centenars de joves participen en projectes similars. Amb els nois i noies que he parlat, cap d’ells es planteja migrar de nou.

És fonamental que vegin alternatives amb què prosperar?

Sí, perquè la migració i la seducció pel model capitalista encara marca les nostres vides, la qual cosa ens obliga a recordar-los que hi ha experiències reeixides. D’aquesta manera és com, a poc a poc, els joves africans ja no es deixen seduir pel mite d’Europa, sinó que a mesura que participen en activitats del seu entorn observen que hi ha un futur esperançador. I estic convençuda que, en els pròxims anys, això anirà a més. ●

“Cal ensenyar que existeix una societat africana preparada per oferir oportunitats als joves”